

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 14. PROSINCE 1932

ZA KČ 2.—

„Mezi námi řečeno: bude inflace . .“ KAREL KRÍŽ

Ústup před agrárníky JIŘÍ HEJDA

Co je pravda? FERD. PEROUTKA

Pomoc! FRANTA KOCOUREK

Proč netiskneme bankovky?

Paradox mezinárodních dluhů

Reformátor všemi opuštěný — Byrokracie — Šípková Růženka nebo kontrolní úřad — InSTITUTE a lidé — Sociální vymoženost na prodej? — Už aby se vrátila móda cylindrů! — Úpadek agrárních družstev — Pomoc!

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Módní dám. kabelky, aktovky,
cestovní kufry, tobočky a jiné
vhodné dárky u firmy

OLGA FALLADOVÁ

závod brašnářský

Král. Vinohrady,

Založeno 1889

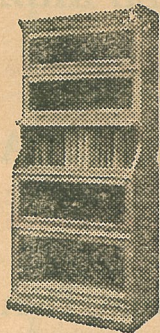
Anglická 2. Telefon 344-7-8

Vánoční dárek

poskytnete

nejmilejším

zakoupením praktické knihovny a j.

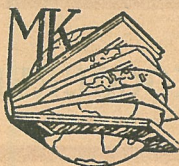

od firmy **KLÍMA**

továrna amerického nábytku

PRAHA II, VODIČKOVA 22. TELEFON 295-02

Výhodné platební podmínky. Ia provedení

Mezdnarodnaja kniga Moskva

vypisuje předplatné na **Kuzněckij most 18**

všechny sovětské noviny a časopisy na rok 1933

Katalogy ruských i jinojazyčných v SSSR

vycházejících publikací bezplatně

Dotazy zodpovídá a předplatné přijímá

OBCHODNÍ ZASTUPITELSTVÍ SSSR V ČR

oddělení »Mezd. kniga«, Praha II., Lützowova 21 - Tel. 241-57

Staré světy

**v novém osvětlení
moderních cestopisů**

ANGLICKÉ LISTY

Stran 140 - Brož. Kč 20.— - Váz. Kč 35.—

Zvláštní vyd. na lepším papíře, číslováno

a autorem podepsáno brož. Kč 50.—

ITALSKÉ LISTY

Stran 96 - Brož. Kč 12.— - Váz. Kč 27.—

Zvláštní vyd. na lepším papíře, číslováno

a autorem podepsáno brož. Kč 30.—

VÝLET DO ŠPANĚL

Stran 188 - Brož. Kč 28.— - Váz. Kč 43.—

Zvláštní vyd. na lepším papíře, číslováno

a autorem podepsáno brož. Kč 78.—

OBRÁZKY Z HOLANDSKA

Stran 92 - Brož. Kč 12.— - Váz. Kč 27.—

Zvl. vyd. na lepším papíře, číslováno a auto-

rem podepsáno, ve volných arších Kč 24.—

napsal

KAREL ČAPEK

vydal

FR. BOROVÝ

nakladatelství - Praha, Národní tř.

Na skladě u všech knihkupců

OBSAH 49. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: PAVEL SPIESS: Platit — neplatit. — Dr. J. SLAVÍK: Poměr českého člověka k Rusku. — Padesát filmů mluví česky. — FRANT. KUBKA: Úsměv revoluce — Michail Zoščenko. — FRANTA KO-COUREK: Pomoc! — STULTUS: Pokolení, jež nezná pomeranč. — Socialisté a úředníci. — Úroveň odborářství. — Úpadek agrárních družstev.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK KČ 100.—, NA PŮL ROKU KČ 50.—,

NA ČTVRT ROKU KČ 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA KČ 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

„Mezi námi řečeno: bude inflace . . .“

Dlouhá hospodářská krize znepokojuje již nejen prostý lid, ale i některé z těch, kteří by měli těmto zjevům lépe rozumět a zachovat si více klidu, aby ho mohli dodat těm, kteří nemají potřebného vzdělání a podléhají snáze poplašenosti. Jsou ovšem muži ve vynikajícím postavení politickém anebo společenském, kteří hospodářským a finančním věcem bohužel rozumí jen povrchně. Znají spíše jen tu nadstavbu národního hospodářství než základy, na nichž spočívá. Ostatně vidíme často nejen v řečech našich politiků a státníků, nýbrž zejména i v mnohých novinářských článcích, že autor těchto projevů ví dost o různých aktuálních problémech hospodářské nadstavby, ale chybí mu základy hospodářského vzdělání a znalost finanční a ekonomické techniky. Proto také působí takové projevy tak divně a tak málo přesvědčivě. Všechny tyto věci jsou v příčinné souvislosti.

Jak se šíří obavy.

Prostá žena na trhu naslouchá dychtivě řečem své kamarádky, která ji ujišťuje, že někde slyšela, že „peníze ztratí cenu“ a že už pan lékárník proto nechce prodat ten dům, který nedávno prodával, protože dnes je lépe mít majetek, a že naopak ten či onen chce koupit dům nebo pozemek. K tomu přidává se hned komentář ve smyslu poplašných zpráv červeného tisku a jednomyslné mínění je, že skutečně bude to, čemu se odborně říká inflace, tisk bankovek, pokles hodnoty peněz. Smutné zjevy nezaměstnanosti a snižování platů ovšem náladu mezi lidem ještě srážejí do obav, pesimismu a někdy i přímo zoufalství. K tomu připočteme, jak neinformovaně se mluví a někdy i píše o deficitu, který hrozí státnímu rozpočtu na příští rok a jak se podivně kritisovala „škrtací“ práce rozpočtové Sedmy. A mluví anebo píše tak i lidé, kteří by neměli být tak líní a trochu pečovat o své vzdělání a objektivní důkladnou informaci. Většina prostých lidí vidí v tom všem pak jen doklady, že „peníze ztratí cenu“.

Jak jsme však již poznamenali, propadá podle toho, co slyšíme důvěrně povídat, této panice i část vedoucích lidí, zejména v politickém životě. Je to opravdu zajímavý zjev, že lidé pracující ve vedoucích funkcích v hospodářském životě nejsou tak pesimističtí, ačkoliv jich se všechny zlé zjevy hospodářské krize dotýkají daleko rychleji a přímo, než lidí v politice. Nemluvíme o nějakých pokoutních postavičkách, máme na mysli skutečně vedoucí lidi. Slyšeli jsme ke svému nemalému úžasu, že jsou mezi nimi tací, kteří neváhali v důvěrné poradě říci: „Když jsme tu tak sami mezi sebou, tak mezi námi řečeno, myslím, že po vánocích budeme mít inflaci.“ Možno si představit, jaký efekt má takové prohlášení na prosté straníky, kteří rychlostí sammumu roznášejí pak tak neopatrně, nepřesně a nesprávně formulovaný osobní strach tohoto vedoucího muže mezi ostatní lidi, kteří se ovšem děsí tím více, čím důvěryhodnější se jim zdá

muž, který toto „důvěrné sdělení“ v onom „důvěrném kroužku“ pronesl. K tomu přistupuje, že si skutečně někteří z těchto lidí začínají rychle kupovat pozemky a domy, protože si skutečně myslí, že v tom je jejich majetek bezpečněji uložen. Ti druzí to vidí, předpokládají, že onen výše postavený muž je lépe informován, napodobují ho seč mohou a roznášejí strachy dále.

Přirozeně, že nepodkládáme nijak onomu prvnímu šířiteli paniky zlou vůli. Naopak, on to myslel dobře, ale docela prostě nerozumí všem těm věcem, jež předpokládají znalost mnohých jiných problémů a okolností, aby se mohl takový úsudek o nějaké měně vyslovit. Podstatné však je, že ti druzí si myslí, že muž tak vysoce postavený tomu musí rozumět. A to je to zlé.

Tak se šíří poplach, ovšem zatím ještě potajmu, a všechna tato panika začíná slovy „Mezi námi důvěrně řečeno . . .“, a tak to jde od úst k ústům, sem tam někdo zapochybuje, ale je hned umlčován autoritou toho, kdo to první vyřkl.

Přivrženci inflace.

K tomu přistupuje ještě jeden zlý fakt, že totiž skutečně jsou politikové, kteří by si přáli inflace. Nemusíme snad na nikoho prstem ukazovat, ale je známo, že jsou členové Národního shromáždění, zvolení za mocnou stranu, kteří si pomohli k velkostatkům, spekulovali na burse a prohráli miliony, v dobách konjunktury rozhazovali a kupovali si hrady a zámky, jimiž se pak ve svých novinách dokonce chlubili, a tak, když přišla deprese a potom krize, byly jejich zbytkové velkostatky pasivní. Dnes tito lidé se topí v dlužích a tu si vymyslí, že by tyto dluhy zaplatili pohodlně, kdyby cena Kč poklesla. Kdyby škatulka sirek stála milion Kč, musily by být platy (na příklad senátorů) rovněž upraveny na nějakou miliardovou cifru, která by umožňovala zaplatit dluh tím, co by stálo osm škatulek sirek. Zaplatit dnešních 8 mil. Kč těmi budoucími 8 mil. Kč, které by představovaly ciferně stejně mnoho, ale v hodnotě dnešní 2.40 Kč, to je sen, který by se vyplatil, kdyby se splnil. Připočteme-li si, že tento muž není sám, že je mnoho statkářů, kteří si představují, jak by splatili dluhy z dob, kdy žili na velké noze a jak by za znehodnocené Kč lidé zase běhali do vesnic a prosili o „aprovisaci“, nabízejíce všechny své šperky, šaty, prádlo a nábytek za několik kilogramů mouky — divme se, že to stojí za pár poplašných řečí a za napsání několika článků dokonce do ústředního orgánu strany pod pseudonymem, který se pro větší věrohodnost ozdobí vypůjčeným doktorským titulem?

Co mluví pro tyto strachy?

Máme-li skutečně účinně vyvrátiti opravdu neodůvodněné strachy z inflace a znehodnocení peněz, musíme upřímně říci, co v myslích některých lidí mluví pro inflaci, resp. pro znehodnocení peněz. Jedni si ří-

kají, že „Evropa je v rozvratu“ a jak to všechno může ještě dlouho trvat, než se to všechno zhroutí. Obávají se „všeobecného krachu“. Druzí si říkají, že kdyby se udělala alespoň „malá inflace“ a pak se zase měna „napravila“, z b a v í s e j e d n a k s t á t v š e c h d o m á c í c h d l u h ů a z a h r a n i c h n í s t e j n ě p l a t i t n e b u d e, t a k ž e p a k s e u l e v í s t á t n í p o k l a d n ě. Stát totiž by (stejně ovšem obce, okresy, země a ostatní veřejné instituce) svým občanům zaplatil státní (a samosprávné i veřejné) půjčky pohodlně znehodnocenou valutou a pak by zase měnu podle mínění těchto rádců „napravil“, to jest stabilisoval a tak by se oddlužil. Po nové stabilisaci nebo po nové deflaci a pak následující stabilisaci měny by byl stát a samospráva bez dluhů. „To by za dnešního rozpočtu znamenalo úspory na dvě miliardy Kč“, říkají si tyto státníci. Někteří velcí statkáři a t a k é i t o v á r n í c i j s o u t a k é p r o i n f l a c i, p r o t o ž e b y s e s t e j n ě j a k o s t á t a „veřejná ruka“ zbavili stejnou cestou svých dluhů. To je velmi lákavá vyhlídka. E x p o r t é ř i s i n a d t o m y s l í, ž e b y s e v y v á ž e l o d a l e k o v í c e, p r o t o ž e b y s n á m i n i k d o n e m o h l k o n k u r o v a t. O t ě c h t o ú v a h á c h s e v í, a t o t a k é š í ř í p a n i k u. P ř i r o z e n ě, ž e p o d o b n ě z á j m y m a j í i n ě k t e r é v e l k é p ř e d l u ŷ e n é f i n a n c n í ú s t a v y. V z á v ě r u u k á ž e m e, p r o c h t o v š e j e n e b e z p e c h n ý a š k o d l i v ý n e s m y s l, a p r o c h s e n e m u s í m e b á t i u s k u t e c h n ě n í t ě c h t o p o š e t i l ý c h a z l ý c h s n ů.

Když tedy sečteme všechny tyto věci, pochopíme už bez zbytečných výtek, že se někteří politikové dávají strhnouti těmito přáními nebo spíše a správněji, že mají z nich takový strach, že se skutečně začínají báti, že tyto rádcové to prosadí a přijde inflace; proto to pak „důvěrně“ říkají v různých poradách a na schůzích. Propadají omylu. Pokusíme se ho vyvrátit tak přesvědčivě, jak to je možno v článku, jenž má být obecně přístupným výkladem.

Co může vésti k inflaci?

Musíme se ovšem především ptát, jaké důvody a jaké okolnosti by mohly způsobiti buď inflaci nebo znehodnocení měny. Musíme rozeznávat tyto dva zjevy, ačkoliv v praxi ovšem je to jedno, jak se stalo, že „peníze ztratily cenu“. Nuže, „peníze ztrácejí cenu“ buď proto, že n a s t a n e p ř e v ý d e j p e n ě z, t o j e s t, p r o s t ě t i s k n o u s e n e k r y t ě b a n k o v k y n e b o s t á t o v k y, t i s k n e s e j i c h m n o h o b e z j a k ě h o k o l i v p o d k l a d u, k r o m ě p o t ř e b y s t á t n í p o k l a d n y (t o j e o v š e m f i n a n c n ě t e c h n i c k y n e p o s t a č i t e l n ý d ů v o d). Stát má vyplácet platy, mzdy, gáže a honorovat účty a nemá dostatečný příjem z daní, ani si nemůže vypůjčit. Tak si státní správa prostě tyto peníze natiskne, jde-li o státovky, nebo znásilní cedulovou banku (v našem případě „Národní banku československou“) a donutí ji, aby nevydávala bankovky jen tehdy, když dostane za ně s m ě n k y n e b o d e v i s y (t o j e s t s m ě n k y n a c i z í m ě n y) n e b o z a k o v o v é p e n í z e (k d y b y s e s t á h l y k o v o v é p e n í z e a v y d a l y s e v e s t e j n ě m m n o ŷ t v í s t v í z a n ě p a p í r o v é, t a k t o n e n í i n f l a c e) n e b o z a z l a t o, k t e r é m á j a k o z l a t ý p o k l a d v e s k l e p í c h, n ý b r ŷ s t á t n í s p r á v a d o n u t í c e d u l o v o u b a n k u, a b y v y d á v a l a, t o j e s t t i s k l a a d á v a l a d o o b ě h u p o m o c í s t á t u b a n k o v k y b e z j a k ě h o k o l i v k r y t í. Dnes může cedulová banka uvést do oběhu bankovky přirozeně jen tak, že jimi vyplatí zákazníkům přinesenou směnku, nebo dá je za zlato, či vymění je za kovové peníze. Jinak je ani podle zákona a techni-

ky cedulových bank vydávati nemůže. Nezákonně a nesprávně by je vydávala na placení svých dluhů nebo v případě násilí státu na bance, by je dávala v balících ministru financí, aby jich užil sám k placení svých závazků a potřeb. Tedy k inflaci může vésti (1) nouze státní pokladny.

Ovšem mohou býti vedle nouze státní pokladny i jiné pohnutky, na př. ta, že by se stát chtěl zbaviti dluhů, aby vyhověl výše vyloženým přáním některých velkostatkářů a továrníků a aby se zbavili také vnitrostátního dluhu u svých občanů, přesněji u těch, kteří mají v ruce jeho obligace a půjčky. K takovému činu může tedy vésti (2) l e h k o m y s l n o s t, n e b o š p a t n ě p o c h o p e n ý d o b r ý ú m y s l a n e b o o v š e m t a k é ³) z l ý ú m y s l, t o j e s t p ř á n í v l á d y r o z v r á t i t m ě n u, j a k o s e t o s t a l o s u r c í t o u t e n d e n c í v n ě k t e r ý c h s t á t ě c h. V N ě m e c k u n a p ř. p o v á l c e n e t i s k l y s e j e n s t á t o v k y a b a n k o v k y p r o t o, ž e s t á t n í p o k l a d n a b y l a v n o u z i, n ý b r ŷ p r o t o, a b y s e v í t ě z n ý m m o c n o s t e m u k á z a l k r a c h N ě m e c k a j a k o a r g u m e n t, ž e n e m ů ž e t a k o v ý s t á t p l a t i t v á l e c n o u n á h r a d u a r e p a r a c e. V R u s k u b y l a v e d l e n o u z e s t á t n í p o k l a d n y z a p r v n í é r y v l á d y b o l ŷ e v i k ů t a k é t a p o h n u t k a k t i s k u b a n k o v e k, t e d y k p r a v ě i n f l a c i, ž e p r v n í b o l ŷ e v i c k ý r e ŷ í m c h t ě l o d s t r a n i t m ě n u v ů b e c, z b a v i t s e i n s t i t u c e p e n ě z a z n e v á ŷ i t j e, z o š k l i v í t v o č í c h p r i m i t i v n í h o l i d u. D r u h ý ú c e l v R u s k u z t ě t o p r v n í b o l ŷ e v i c k é v l á d y b y l o v š e m r o z v r á t i t s p o l e c h n o s t t a k, a b y v í t ě z s t v í b o l ŷ e v i s m u b y l o o b e c n ě. K z á m ě r n ě i n f l a c i m o h o u t e d y v ě s t i h l a v n ě t y t o t ř í p o h n u t k y, p o k u d s i j e o v š e m z a t í m u v ě d o m u j e m e: n o u z e s t á t n í p o k l a d n y, l e h k o m y s l n o s t n e b o f a l e š n á p o l i t i k a s t á t n í s p r á v y a k o n e c h n ě u r c í t á t e n d e n c e s e z l ý m ú m y s l e m.

Může se to u nás přihodit?

Nuže, je u nás pravděpodobné, že by z těchto důvodů mohla čsl. vláda dělat inflaci? N i k o l i v. Státní pokladna není v takové nouzi, aby zbylo toto jediné východisko a nyní, po konečných opatřeních rozpočtové Sedmy a po schválení výrovnaného rozpočtu, teprve ne. Tentokrát pamatovala vláda i na krytí mimostátního rozpočtu (v němž jsou na př. učitelské platy, různé deficity a výdaje na nezaměstnanost), ač všechny předchozí vlády ponechávaly krytí mimostátních výdajů náhodě běžných pokladničních přebytků. Kromě toho státní rozpočet je pečlivě a opatrně propočítán. I kdyby přesto vše byl schodek, nebude to tak zlé, aby nebylo jiného východiska než inflace. Je tu stále možnost půjčky, otázka je jen její dražota, ale není nemožná ani dnes. J e - l i t ě ŷ k á d o b a, m ů ž e s e u ŷ í t i p ů j č k y i n a k r y t í b ě ŷ n ý c h v ý d a j ů. Potomstvo má povinnost hraditi je tím spíše, že dostane darem mnoho investic, které jsme platili v dobách přílivu zlata do státní pokladny přímo z běžných příjmů a pak, i kdyby tomu tak nebylo, z á c h r a n a ú s p o r, p o ř á d k u a s t á t u m ů ž e s i v y ŷ á d a t i o b ě t í, j e ŷ m u s í z a p l a t i t r á d a i b u d o u c í g e n e r a c e, n e b o ŷ t a t o c e n a z a t o s t o j í. Rozpočet je však skutečně v rovnováze a není třeba o něj již míti obav. V š a k s e t o d o c í l i l o t a k ě s n e m a l ý m i o b ě t n i, j e ŷ b y v p ř í p a d ě i n f l a c e b y l y v y h o z e n y o k n e m. N a š e p l a t e b n í b i l a n c e, j e j í m ŷ h l a v n í m j á d r e m j e o b c h o d n í b i l a n c e, n e b u d e p a s i v n í. I o b c h o d n í b i l a n c e b u d e k o n c e m r o k u

vykazovat aktivum. I kdyby přišlo zde menší pasivum v platební bilanci, nebude hrát velkou roli — vždyť i velké státy měly pasiva po delší čas. To není důvod k inflaci. Lehkomyslnost a zlý úmysl můžeme jistě vyloučit u nás, kde všichni jsme skutečně „na jedné lodi“ a kde je takový veřejný zájem o tyto věci a při tom přece jen mnoho upřímných a poctivých lidí ve správě státu, kteří by spustili velký poplach a bránili by se, kdyby se něco takového mělo dělat. Pro několik zadlužených velkostatkářů nebudeme dělat inflaci, to jim raději v krajním případě ty dluhy zaplatíme. (U p. „dr. Penčíka“ se může začít, také by se to nejvíce vyplatilo.) Továrníci jsou ovšem na omylu, právě proto, že znají jen svou továrnu a nikoliv mezinárodní ekonomické a finanční poměry. Dnes vládne v obchodní politice kontingentace a clearing s devisovými opatřeními. Když má na př. Baťa povoleno dovézt do Francie kontingent čtvrt milionů párů bot, tu kdyby 250.001 pár dal za 1 frank nebo všechny další páry zadarmo, tak je tam nesmí exportovat. Co je mu platné znehodnocení měny, nač inflace? Anglický příklad to ukázal: anglický export se oživil po 25% poklesu libry na pouhých šest neděl, než „postížená státy, do nichž začali angličtí exportéři levněji vyvážet, zavedly kontingenty, zvýšená cla a jiná protipopatření — a bylo po výhodě z inflace, kterou Anglie ztratila jednak 1 miliardu liber ze svých půjček zahraničním podnikům a státům a snížila domácí životní úroveň a vyvolala si doma hladové bouře! Není to poučné zejména pro stát, který ani zdaleka není tak finančně a politicky silný jako Anglie?

Zbývá argument „oddlužení“ státu, samosprávy, továren a velkostatků. Nuže, máme-li na to odpovědět, komu je to stát dlužen? Svým vlastním občanům přece, neboť cizinců, kteří mají v majetku čsl. státní půjčky, je hrstka. Stát by tedy chtěl okrástí své vlastní občany tím, že by jim zaplatil znehodnocenou měnou? A při tom by způsobil, že všechny úspory by roztály jako zmrzlina na slunci — těch chudých gážístů, kteří každý měsíc pár desetikorun ukládají, je mnoho — že by se na prvního kupovalo zboží na celý měsíc napřed a že už v druhém týdnu měsíce by většina lidí s pevným platem měla hlad, protože papírové peníze, jež by jim zbyly v kapse, by měly cenu pouhého potištěného papíru. V Německu ani nestáli tisknout, když „peníze letěly dolů“ jak uvádí Engliš a jak je to obecně známo. Myslíte, že by pak po stabilisaci začali zase lidé v takovém měřítku šetřit? A bez úspornosti národní výroby, není blahobytu! Proč by stát volil tuto cestu, když by mohl volit pohodlnější? Prostě konversí by vyměnil papíry za níže zúrokovatelné anebo kdyby bylo tak zle, směnil by papíry na vyšší částky za papíry na nižší částky, nebo dokonce by na čas zastavil jednoduše umorování a úrokování těchto půjček! Podlomil by tím sice také důvěru, ale ne v té míře a ne s těmi hrůzami, jaké jsme prožili za války a jaké prožili za inflace r. 1922—1924 v Německu anebo 1917—1925 v Rusku! Všechna jiná opatření pro „oddlužení“ anebo na pomoc tovární a zemědělské výrobě, samosprávě i státní pokladně by byla mírnější a přijatelnější než cesta inflace! Další

argument je, že na štěstí máme samostatnou Národní banku (někteří až nařikají že je moc samostatná), která dobře naši měnu chrání a také v budoucnu ochrání.

Tedy z rozhodnutí československé vlády, z naší vlastní vůle nebude u nás inflace.

Může naše Kč býti znehodnocena?

Dobře, řekne nedůvěřivý občan, když tedy nebude náš stát dělat inflaci, nedonutí nás k tomu cizina? Prozkoumejme docela otevřeně a populárně i tyto možnosti.

Ke znehodnocení naší měny zásahem ciziny, to jest události v zahraničí, by podle našeho soudu mohly vésti tyto příčiny: 1. nedůvěra ciziny k našemu hospodářství a ke státu ČSR vůbec, pak 2. válečný konflikt blízko nás nebo přímo s námi, který by nás donutil k inflaci nebo k zoufalým činům a konečně 3. rozvrat celého hospodářství v Evropě.

Pro odůvodněnou nedůvěru ciziny k našemu finančně ekonomickému stavu není příčin. Náš rozpočet je v rovnováze až velmi opatrné, šetříme všude a počítáme i na výdaje, jež v rozpočtu nejsou a kryjeme je předem. Krom toho závažný argument: našich Kč obíhá v cizině velice málo, sotva pár set milionů. Kdo by chtěl srazit kurs Kč, musil by nakoupit větší množství Kč a vrhnout je na trh. To je těžké, věděli bychom to předem a čelili bychom tomu účelnými opatřeními Národní banky. Ostatně by na to právě ani to malé množství Kč v cizině nestačilo. Něco jiného je to u libry, která je mezinárodním platidlem, podobně v menším měřítku u francouzského a švýcarského franku a také u dolaru. Těch je v cizině za sta milionů. U Kč je to nemožné. Naše platební a obchodní bilance byla a bude v rovnováze, nemáme tak velkých platů do ciziny, jež by nás zbavily zlata, nebo devis a mnoha bankovek. Máme kromě toho u nás pořádek, nehrozí žádná revoluce, vzpoura ani občanská válka. Válečný konflikt ve střední Evropě nebo dokonce s námi je krajně nepravděpodobný. Jednak na válku není peněz ani nálady, za druhé je každému zřejmé, kdo o tom chce přemýšlet, že Francie by zase našla pomoc Anglie proti Německu, a že Itálie, kdyby viděla, že vítězné Německo přejde přes Brenner a ovládne „mare-nostro“, Adria, by se zase musila za jakékoliv vlády postavit po bok dohody. To ví i ten, kdo snad na válku přece měl chuť.

Je pravda, že Evropa má před sebou tři cesty: dohodu a spolupráci na poli hospodářském po dobrém (1) anebo násilím (2) a konečně (3) rozvrat a anarchii. Ale dnes už všichni odpovědní státníci a národohospodáři v Evropě vidí, že propast je tak blízko, že se musí obchodní a hospodářská politika změnit směrem ke spolupráci, stejně jako politická politika. Věříme pevně, že rozvrat Evropy nenastane, a souhlasím s tím, že Evropa a svět zase má před sebou periodu velké konjunktury. Jak to pěkně odůvodnil Knickerbocker na své pražské přednášce. Nepopírám, že toto místo je nejslabší a že nemohu proti víře a obavám postavit více než víru, ale doufám v lidský rozum a ve strach vedoucích, kteří by byli první z postižených.

Myslí snad někdo, že v tomto třetím případě by někdo vyvázl? Ať si přečte knihu dr. Lewinsohna-Moruse o přesunech majetku ve válce a po válce v Německu. Ale ať si uvědomí, že kdyby takového něco přišlo, že nikdo neuteče, protože krach bude všeobecný. Ten, který bude mítí hotové peníze, ztratí je inflací, jež bude revolucím a rozvratu předcházet. Ten, kdo bude mítí pozemky a domy, ztratí je, protože revoluční stát je prohlásí bez odškodnění za státní majetek, jako se to stalo v Rusku. Kdo se bude zdráhat, přijde ke zdi. Ten, kdo bude mítí zlato, bude vyzván, aby je dal revoluční vládě. U koho se najde, bude mu zabaveno a bude zastřešen, nikdo se neodváží zlato koupit nebo za něco vyměnit. Ostatně v druhé fázi, v anarchii, nebude mítí zlato cenu, protože se zastaví doprava, telegraf, pošty, železnice, obchod, prostě vše — co se zlatem? Jíst se nedá, odívat se do něho člověk nemůže a nic nebude na prodej, jen na výměnu za spotřebovatelné statky. Kdo bude mítí pohledávky nebo dluhy nebude mítí nic, protože to jsou pouhé fikce, cifry na papíře bez statků nutné spotřeby. Kdo chce pak při rozvratu vyvážnout? Jak nedomyšlené strachy, jak zbytečná panika!

Právě z toho všeho čerpáme oprávněnou naději, že si to vedoucí lidé výborně uvědomují a že k tomu nedojde. Není proto u nás žádných důvodů k strachům z inflace nebo ze znehodnocení peněz. Ale zbytečné řeči poplaší a naplňují strachem lidi, kteří si to nedovedou sami vysvětlit a neumějí přijítí k přesvědčení, že jsou to zbytečné řeči. Přestaňte s nimi, dámy a pánové. Kazíte významné psychologické momenty pro návrat důvěry a pro skončení posledního období hospodářské krise, v němž dosud žijeme. V tom měl nebožtík prof. dr. Jan Loevenstein pravdu, že polovina příčin dnešní krise je psychologická. Po každé velké válce se po několika letech dostavila atmosféra krise a strachu. Nač to zbytečně zhoršovat neodůvodněnými strachy?

Všecky tyto rozumové důvody nás přesvědčují o tom, že je zapotřebí, aby kdo může normálně konsumovat, činil tak. Šetřit mají jen ty veřejné svazky, které vybírají daně a tím snižují spotřebitelskou sílu poplatníctva. Poplatník, který může a chce si něco koupit, ať tak činí, podporuje tím nejen výrobu a obchod, ale i návrat důvěry. A ať se zanechá řečí, jež vyvěrají z neznalosti věci, z podvědomé bážlivosti a jež nás zahánějí na cesty, které nikam nevedou.

Karel Kříž.

poznámky

Paradox mezinárodních dluhů

Bylo k tomu třeba aspoň dvanáct snad let, než hlavní reparační věřitel pochopil, že nedostane své peníze a že si jejich vymáháním jen sám škodí. Jak je nyní možno čekat, že hlavní spojenecký věřitel pochopí za pár dní, že s těmito dluhy je to totéž. Ovšem, že Američani dokazovali Francouzům už dávno nesmyslnost miliardových peněžních převodů a nyní tomu sami nechtějí rozumět. Ale Američani a Američani je rozdíl jako Němci a Němci je rozdíl. Musíme si odvykat tyto laciné generalisace. Tito Američané, kteří dokazovali už po leta škodlivost vel-

kých mezinárodních platů bez hospodářského původu a hospodářského krytí, dokazují je dále, ale je jim to zvláště v nynějším interregnu, bez řádné výkonné administrativy málo platné. Politický národ americký nerozumí ani za mák této složité argumentaci, tak jako jí ostatně nerozumí „the man in the street“ v Evropě. Miliardy jsou miliardy a máme-li je od někoho dostat, nebudeme na ně resignovat, zvláště, když nám v rozpočtu už beztak scházejí a musí se shánět zvýšeným zdaněním a snižováním platů. Německo by bylo nikdy žádným odborným důkazem nedosáhlo prominutí dluhů, kdyby bylo neudělalo docela pravidelný hospodářský i politický bankrot. A to mělo platit samo dvakrát tolik, než mají platit všichni spojenečtí dlužníci všem svým spojeneckým věřitelům dohromady — a to zas teprve podle haagských dohod, podle rozumného, definitivního, svobodně sjednaného plánu. Anglie, Francie, Československo atd. platí tak sice jen zlomek oné sumy, a kdyby nebylo světové krise a jí stlačených cen a rozsahu mezinárodní směny statků, nebylo by to h o s p o d á ř s k y absurdní a lze s tohoto hlediska pochopit Američany, usilující rozumnou úpravou reparací a na konec i všeobecným moratorium o ozdravení evropských poměrů právě proto, aby Evropa mohla platit. Zdá se, že nyní Roosevelt bude se pokoušet za týmž účelem snižovat tarify a dospět liberálními cestami k oživení světového obchodu. Potíž je v tom, že jednak existence mezistátních platů z války sama o sobě je překážkou hospodářského oživení a musí napřed býti odstraněna než se bude moci pomýšlet na jakákoli účinná opatření k obnově, jednak vylučují se politicky. Francouzské veřejné mínění prostě nesnáší placení válečných dluhů spojenecké Americe, i kdyby to ryze věcně nedělalo potíží, když nepřítel nezaplátil prostou náhradu škod v obsazených územích. Francouzům je velmi trapné odpirati platy do Ameriky a vůbec kupecky argumentovati. Vrátili by se nejraději k Youngovu plánu: platili Američanům německými penězi. Ale poněvaž každý ví, že „fait accompli je těžko odčiniti“ nezbyvá, než napodobiti na druhé straně německý příklad. Bude se k tomu třeba také tak ruinovat, finančně i mravně, jako to udělali Němci? To by zajisté za to nestálo, zejména Francii ne. Ale Anglie a Itálie by k tomu daleko neměly, kdyby v červnu 1933 mělo se pokračovat v tom, co se ještě provádí nyní k datu 15. prosince. Doufejme, že k výchově praktických Američanů nebude třeba tolik času, ani tak drastických prostředků, jako bylo třeba v nacionalistické Evropě. Celý vtíp je v tom, učinit věci, přístupné jen technikům, srozumitelné massám. To je vůbec problém rostoucího významu v demokracii této doby. A instituce americké demokracie jsou zvláště zralé k důkladné reformě. Nehledě k těmto nedostatkům a k nepříznivé situaci v krisi a mezi dvěma administrativami, nesnáž vězí v tom, že otázka je příliš složitá a těžká pro prostý, zdravý rozum a může se mu přiblížit jen zařazená do širších souvislostí, ukáže-li se jen složkou velkého slibného řešení, přinášejícího pomoc všem. Američani nechápou, proč by nám měli za to, že nás v roce 1917—18 zachránili a sami z vítězství nic nechtěli, ještě něco promíjet. Ve skutečnosti nejde o žádné dary, nýbrž o obnovu normálních mezinárodních hospodářských vztahů. Nikdo to však v Americe neuzná, jako to nechtěl nikdo uznat ve Francii, dokud se budou vydávat všude miliardy na zbrojení a obchodně se povede nynější docela pravidelná celní a devisaová válka.

R. P.

Reformátor všemi opuštěný

Vůdce a předseda národně socialistické strany, Klofáč, pořádá na jaře letošního roku celou kampaň přednáškovou i novinářskou na téma „Boj proti krisi“. Čtenářům Prítomnosti jsou Klofáčovy návrhy z té doby známy z rozhovoru, který tu s ním byl otištěn. Nyní přišel Klofáč po dlouhé nemoci znovu. Napsal do Českého slova svým způsobem senzační článek o tom, že nesmíme myslet jen stranicky, ale státně a proto že musíme reformovat od základu svá demokratická zřízení: Volební řád, zveřejnit jednání v parlamentních výborech, snížit počet poslanců na polovic, ze senátu vytvořit hospodářskou komoru, vyčistit dodávkové řízení, důsledně potírat korupci a projednat zákon o trestní odpovědnosti ministrů. Nezastavit se ani před reformou ústavy, pokud se ve čtrnáctileté praxi neosvědčila, říká Klofáč.

Bohužel, co se o Klofáčových návrzích napsalo, byly jen politické pamflety. Jediný věcný projev učinil profesor bratřislavské university dr. Pešek. Nechceme tím říci, že všichni měli Klofáčovy návrhy přijmout bez debaty. Naopak, je v nich mnoho, o čem by se muselo ještě velmi uvažovat, ale myšlenky národně socialistického vůdce rozhodně stály za to, aby se o nich mluvilo a ne se jim jen posmívalo. Co je nejtragičtější, že se neozval nikdo z jeho vlastní strany, kdo by jasně řekl, že s Klofáčem souhlasí a bude s ním spolupracovat.

Opuštěnost Klofáčovu poznáme lépe, podíváme-li se k soudovi národních socialistů, co tam znamená projev předsedy strany. Ve stejné době s Klofáčovým článkem vyšel v Národních listech článek, také od nemocného vůdce, od dr. Kramáře. A hledíme: Kramářův článek šel celým národním demokratickým krajinským tiskem, bude ještě za půl roku všude citován, celá strana mu tleská a jde za ním, kdežto ohlas článku Klofáčova byl jeho vlastní stranou potlačen. Za Kramářem jde celá strana, za Klofáčem v tomto případě nikdo.

Skutečně nikdo. Od neděle, kdy vyšel Klofáčův článek, četli jsme v národně socialistickém tisku, že zasedalo předsednictvo strany a dvakrát poslanecký klub. Ani v předsednictvu, ani v poslaneckém klubu se nenašel nikdo, lze-li tak soudit z tisku strany, kdo by se byl veřejně ke Klofáčovi přihlásil. Klofáčova strana tu jde po jiných cestách než její zakladatel a jde jimi už hezky dlouho. Vždyť nehnula v parlamentě ani prstem pro to, aby se vůbec projednával Klofáčův návrh na změnu volebního řádu, zákon o potírání korupce, zákon o trestnosti ministrů. O tom se pořád jen mluví na schůzích, ale nakonec se nenajde mezi politickými vyjednávači strany nikdo, kdo by takovou reformu hodil na váhy politického kompromisu.

Klofáč byl zrazen vlastní stranou dnes, stejně jako na jaře. Není nesnadné, domyslet se proč. Dopustil se totiž chyby, že napsal a stále opakuje: „Nelze myslet jen stranicky a třeba myslet státně!“ V každé straně se najde vždy dost lidí papežštějších než papež, straničtějších než sám předseda strany, aby dovedli ve jménu strany pohřbit vše, co je jim osobně nepohodlné.

M-a.

Byrokracie

Když byla oceňována práce úspěšné koaliční sedmičky, dostala co proto byrokracie. Dostala pořádně vykrákáno; bylo jí naznačováno: jen to vzala úspěšná sedmička do ruky, už to jde, už jde šetřit po celých stech milionech, kdežto dříve byrokracie nešetřila. Tak ta situace není; nešetřila-li dříve byrokracie, nešetřil ani parlament, neboť on to jest, který rozpočet povoluje. Ostatně koaliční poslanec Windirsch velmi dobře vylíčil, jak se dříve dělal rozpočet, jak rozpočtoví referenti po většině řekli jen to, co jim řekli — a někdy i napsali — úředníci v jednotlivých ministerstvech. Za takové situace není divu, že byrokracie neměla respektu k poslanecké sněmovně. Bylo i v tisku zaznamenáno, že jeden sekční šéf omdlel, když mu seškrtali jeho rozpočet. Ličení této příhody mělo jaksi říci: vidíte, jak s těmi sekčními šefy ostře zacházeli! — Nemusí to být žádný zkosnatělý byrokrat, který nebude příliš nadšen škrtu, které mu byly provedeny. Vždyť protestují kulturní organizace, vědecké korporace, jak se na nich šetrí. Nutno v celku uznati práci úspěšné komise, nutno s radostí vzít na vědomí, že parlament chce skutečně také o rozpočtu jednat, že jej nechce jen schvalovat, jak jest mu předloženo. — Ale: musila téci voda do bot, aby parlament se k této práci odhodlal. Je pravda, že jsou v něm lidé, kteří usilovali již dříve o změnu této praxe; jejich hlas byl však hlasem volajícího na poušti.

Nešetřilo-li se dříve v rozpočtu, není to jen vinou byrokracie. Je přirozeno, že se snažila mít co největší položky, kterými disponovala, ale byly to i politické strany, které jim šly na ruku, byly to politické strany, které si vymáhaly jednotlivé položky, neúměrné v rámci celého rozpočtu. Nemám nejmenší chuti hájit byrokracii v celku. Je to s ní jako s politikou. I v ní jsou lidé slušní, i v ní jsou lidé špatní. A vytýká-li se byrokracii rakušáctví: kolik členů Národního shromáždění přijelo z Vídně posledním rychlíkem? Brání-li se poslanci proti tomu, aby byli paušálně napadáni, mají pravdu. Ale právě tak nelze paušálně napadati byrokracii. Jest v ní mnoho, mnoho špatného. Trošičku odkryl oponu proces Stříbrného. To jen maličko, a stačilo to. Ale to jsou věci, které se nespraví masivními slovy proti byrokracii. Tu mají hodně viny politické strany. Na jedné straně nadávaly té byrokracii, na druhé straně snažily se dostat mezi ni svoje lidi. Říkalo se tomu „dělat posice“. Mít nějakého vyššího úředníka, kterému strana pomohla, tomu se říkalo: p o s i c e. Ale řekněme si, jak taková posice vypadala. Strana si říkala, že má tam a tam posici. Strana se za tuto svoji posici exponovala; ten, který tuto posici hájil, dovedl leckdy intervenovati, když šlo o tu či onu věc, na níž některý vysoký straník měl zájem, která však s prospěchem strany neměla nic společného. Ruka ruku myje. Tak bylo a jest. Strana měla posici, a ten, kdo tuto posici držel, často spíše vyšel vstříc někomu z druhé strany, jen aby se nezdálo, že jest stranický. Kdyby si to strana spočítala dohromady, zjistila by, že se často bila za posici, která nic neznamenala. Do byrokracie to ovšem vneslo smysl pro stra-

nickou legitimaci. Vyšší úředníci, kteří střídali legitimaci podle svého ministra, nejsou vymyšlenými případy. Byrokracie vyčítala, že pod záštitou stran jí bude dobře. Byla-li dříve z největší části národně demokratická, hledá dnes cestu k jiným politickým stranám. — Jest mnoho špatného v naší byrokracii, ale strany měly by si dát ruce na srdce a říci, že mají na tom velkou vinu. Vzrostli-li tak vliv byrokracie, je to tím, že parlament si dosti dobře neuvědomoval svých práv vůči státní administraci.

V. G.

Šipková Růženka nebo Kontrolní úřad

Když se teď začal propírat státní rozpočet, ať v memorandech exekutivy státních zaměstnanců, ať v sedmičlenné parlamentní komisi, ukázalo se, že ze státu tekou peníze jako ze sudu, do něhož udělalo každé ministerstvo jednu díru. Našly se falešné cifry, vykazované v rozpočtu železnic i jinde, přišlo se na položky docela zbytečné a subvenční, k nimž se dosud mlčelo, v nejtemnější pevnině naší administrativy, v Pozemkovém úřadě, se shledaly nepořádky do nebes volající; při kontrole státních automobilů vyšlo najevo, že se v nich projedzí hezký kousek státního jmění a jezdí jimi kdekdo, vyklubaly se tajné fondy ministerstev, s nimiž hospodařili političtí ministři a někdy i nejvyšší byrokracie úplně nekontrolovaně a nekontrolovatelně, krátce věci, nad nimiž zůstává stát prostý občanský rozum.

Takový Pozemkový úřad na příklad nemůže státu, když je mu zle, vrátit, co si od něho před lety vypůjčil, protože má svoje jmění uloženo na nejnižší úrok po agrárních družstvech, peněžních ústavech a ovšem také v agrární bance. Není to maličkost, jde o částku stamilionovou. V tomto úřadě se hospodaří tak, že jen částka rozpočtu je kontrolovatelná, poněvadž se veřejně účtuje před parlamentem, ale hlavní část hospodaření děje se na účet tak zvaného náhradového fondu a tu je veřejnost, zastoupená parlamentem, z jakékoliv kontroly vyřazena. Proto není divu, že se nikdo nestaral o to, aby dlužníci splatili aspoň něco z toho, co jsou Pozemkovému úřadu dlužni za nabytou půdu — jde prý více než o jednu miliardu — proto se mohly v tomto úřadě vyplácet statisícové částky z titulu cestovního úředníkům, kteří za celý rok byli nejdál na Mlejnkou ve vltavských lázních. Jsou to nesporně věci, o něž se měl zajímat Nejvyšší kontrolní úřad.

Není to tak dlouho, co jsme prožili ostudu s budovou ministerstva železnic a s reprezentačním bytem pro ministra Mlčocha, v němž nechyběla ani fontána v koupelně. Psaly se v novinách v té době také strašné věci o tom, za jaké pohádkové částky se nakupuje nábytek pro novou budovu ministerstva zemědělství a obchodu. Nyní se přišlo na to, že většina ministerstev beztržně už čtrnáct let zařazuje do svého rozpočtu různé částky „na zařizovací výlohy“. Někdy jsou to statisíce, u neskromnějších miliony. Proč nikoho z Nejvyššího kontrolního úřadu nenapadlo, aby se zeptal, co vlastně tato ministerstva už 14 let zařizují, když byla dávno všim potřebným inventářem vybavena?

V poslední době se píše pořád o tom, jak špatně hospodaří ministerstvo národní obrany a jak při všech dodávkách naturalii nadržuje agrárním družstvům. Nejen že se o tom píše v poslední době, branné výbory sněmoven o tom každý rok debatují a poslanci přednášejí konkrétní stížnosti. Teď se ukázalo na příklad, že bratislavská intendance zadala jakési agrární firmě dodávku 80 vagonů obilí, aniž ta firma oferovala, a vojenská správa té firmě vyplatila tak říkajíc na dřevo 160.000 Kč ještě dříve, než firma dodala jedině zrníčko pšenice. Nebo bylo vypočteno, že ministerstvo národní obrany by mohlo ročně ušetřit 60 milionů Kč, kdyby kupovalo pro vojenské koně oves ve volné soutěži a ne od agrárních družstev. Nepříchvátal ani uděchaný Tiskový odbor ministerstva národní obrany, který pilně dementuje každou nepříznivou poznámku o armádě, ale neslyšeli jsme ani, že by se o věc zajímal Nejvyšší kontrolní úřad.

To jen pár drastických příkladů, aby bylo vidět, že ani tak silný tabák nezalechtá úřad, který celým svým posláním a svou existencí by měl být nejcitlivějším nosem v celém státě. Kdyby se mělo rozebírat všechno, na co prstem ukázala Exekutiva veřejných zaměstnanců, když mluvila o vyhazování státních peněz a vše, co proniklo na veřejnost z jednání parlamentní rozpočtové komise, nestačil by na to rozměr celé této revue. Otázka je však, co se vlastně dělo po celých čtrnáct let s úřadem, který měl být zárukou pořádku ve státních financích a hospodárnosti s nimi? Příčiny jsou nepochybně dvě. Mluví se už několik let o tom, že by bylo třeba dosadit do vedení Nejvyššího kontrolního úřadu mladší a čerstvější sílu. Ale protože je to jedno z nejvýznačnějších míst naší administrativy a jde

tu vlastně o jmenování trvalého ministra, nemohou se o osobě vládnoucí strany dohodnout. Jednak je tu nesnáž, má-li to dostat agrárník či socialista, nebo národní demokrat, a hlavně musí to být člověk, ať už patří ke kterékoliv straně, který by nevykonával svoji povinnost příliš horlivě a pokud možno neprobouzel úřad z trvalého spánku. Vždyť tady se sráží v ostrém boji kontrolní funkce s politikou a právě všechny ty drobné i velké částky, které jsou v rozpočtu zařazeny na subvenční účely politických stran, ty nesnesou, aby Kontrolní úřad prováděl kontrolu příliš svědomitou. A tu jsme u toho, proč Kontrolní úřad si hraje taková léta na Šípkovou Růžku. Politika mu nedovolila, aby prováděl vše, co mu dal do vínku zákon. Zdá se, že to byla politika vládnoucích stran, která rázně přibouchla dveře před nosem nevídanému hostu, kdykoliv se mělo něco skutečně kontrolovat.

V parlamentě se připravuje zákon o kontrolní a úsporné komisi. Bude složena z poslanců a senátorů, zástupců právě těch stran — s nepatrným zastoupením oposice — které nad naší administrativou pověsily velkou ceduli: Kontrolnímu úřadu vchod zakázán! Kde má veřejnost, přející si už konečně pořádku ve státním hospodaření, záruky, že tato kontrolní a úsporná komise bude skutečně spořit a kontrolovat, když by jí vlastně nebylo ani třeba, kdyby se bylo dovolilo provádět do všech důsledků zákon o Nejvyšším kontrolním úřadě? *dd.*

Instituce a lidé

Vynořilo se opět několik podnětů o změně volebního řádu, o změně vázaných kandidátních listin. Jednu, společnou námitku možno uvést proti těmto návrhům v dnešní době; dnešní doba žádá řešení zcela jiných otázek a ty vázané kandidátky si můžeme nechat na lepší časy; máme-li hodně přes půl milionu nezaměstnaných, byla-li v rozpočtu díra 2½ miliardy, nač se ještě starat o věci, které dnes tak nebolí? Ale i jinak trpí tyto návrhy základním nedostatkem, který vyplývá z přesvědčení, ne vždy správného, že jen změnou institucí, vytvořením nových vytvoříme stav lepší. Nejsou vždy instituce tím vinny, že selhaly, a ne vždy jejich vnější reforma to napraví. Jsou-li lidé k čemu, udělají kloudný kus práce i v institucích, které by měly být důkladně reformovány a zase naopak: vyvolejme v činnost instituci s nejlepším statutem a selže, nebudou-li v ní lidé k čemu. Povyk s vázanými kandidátními listinami má hodně původ agitační. Velký kravál s nimi dělala národní demokracie a v celku nehnula prstem. A kdo ví, kdyby šlo do tuhého, zda nebude hájit status quo. Jest pravda, že vázané listiny dávají velká práva politickým stranám, že politické strany u nás hodně poručníkují. Ale i k tomu jest zapotřebí dvou: jednoho, kdo poručníkuje, a druhého, který se nechá poručníkovat. Nejsou-li v našem politickém životě osobnosti, které by si v politických stranách vynutily takové jednání, aby jednotlivci nebyli nuceni poslouchati stranu ve všem, v dobrém i zlém, pak sotva by se našly, i kdyby nebylo vázaných kandidátních listin, nehledíme-li k tomu, že změna vázaných kandidátních listin na dlouho by nezměnila mnoho na ohromné moci politických stran, na jejich moci, která nevyplývá z moci myšlenky, ale z moci velkého aparátu, který se dovede velmi ostře vypořádat s každým, kdo nevěří ve všem na sto procent. Reforma institucí nepomůže, nebudou-li reformováni lidé. *V. G.*

Sociální vymoženost na prodej?

V ostravsko-karvinském uhelném revíru bylo zas trochu hluku. Těžařstva se totiž rozhodla, že členům závodních rad nebudou vyplácet paušální odškodné za ušlý výdělek, ale že nastoupí cestu přesně určenou zákonem. Zaplatí jim tolik, kolik vskutku zameškali na práci, když vykonávali svou povinnost, mluvit a jednat jménem horníků.

Tento postup těžařstev měl by vlastně mezi socialisticky cítícími lidmi obrátit hněv proti nim a měl by být povel, aby se zakročilo ve prospěch závodních rad. Ale věc není tak jednoduchá. Není totiž veřejně známo, že členové závodních rad dostávají od těžařstev kromě těchto zákonem stanovených platů ještě r ů z n ě p ř í d a v k y. Podle toho, jaký má který podnik na závodním výboru zájem, vyplácejí se paušály asi od tří set do šesti set korun. Co takových pár stovek mimořádného příjmu pro horníka znamená, není třeba ani vykládat. Ale co to znamená pro jeho charakter? A pro výkon jeho funkce k níž byl zvolen a zákonem pověřen?

O těchto věcech se nikdy nic nedočteme v socialistickém tisku, ačkoliv by to mělo být přední jeho starostí, neboť přece většina členů závodních výborů jsou socialisté. Není lehké, sahat druhému člověku do svědomí, a zpravidla tak činí jen lidé

neodpovědní. Nechceme být označeni za takové, ale přece snad by se mělo v socialistických stranách uvažovat o tom, nekupují-li si těžařstva za takových šest stovek mimořádného přídatku sociální vymoženost, kterou zákon o závodních výborech nesporně znamená. Ze tu něco v pořádku není, to je, doufáme, jisté. Při nejmenším to, že závodní výbory ve velice skromné míře užívají práva stížnosti u státních revírních úřadů. A přece víme, že nespokojenosti mezi horníky je dost a příčin k nespokojenosti oprávněně ještě víc. Zájem socialistů a nikoho jiného je to, aby sociální vymoženost, kterou si hodně těžce vybojovali, nebyla prodána za šest stovek. *eve*

Už aby se vrátila móda cylindrů!

Ve staré rakouské armádě, pro níž většina lidí v inventáři citů najde sotva co jiného než nenávisť a opovržení, pěstovala se móda cylindrů. Od majora nahoru, když důstojník se neosvědčil nebo něco provedl, šel si na vyzvání svého představeného koupit cylindr. V civilní správě se dávaly modré archy, na vojné cylindry.

Pozorujeme-li činnost naší armády a zejména činnost branných výborů našich sněmoven, přiznáváme se, že vzdycháme někdy po obnovení této módy. Zatím je znám v historii naší armády jediný případ, kdy generál vyměnil svou čapku za cylindr, a to ještě dobrovolně, neboť jeho činnost v presidiu ministerstva národní obrany našla takové zalíbení u Vítkovických železáren, že panu generálovi cylindr nabídl, ovšem, s místem ředitele a náležitým stotisícovým platem.

Abyste vůbec jaký pořádek mohli do armády zavést, museli bychom mít však skutečné branné výbory a ne debatní kroužky poslanců. Otázka branných výborů a jejich funkce je zase znovu aktuální od chvíle, co se vojenská správa rozhodla jmenovat zvláštní poradní sbor pro vojenské otázky při ministerstvu národní obrany. Obáváme se, že se tvoří nová instituce, o níž se brzy ukáže, že je zbytečná, jako většina ostatních poradních sborů, odkázaných na to, že jsou svolávány jen tehdy, když se to tomu, jemuž mají radit, hodí a že jsou tázány o radu jen v případech, kdy jejich rada nemůže být nepřijemná. Spíše se podobá, že se tu má svěst na slepou kolej pravomoc, kterou už dávno podle všech zákonů mají, ale nevykonávají branné výbory. Neboť k čemu jinému by byly, kdyby neměly být vojenské správy poradcem, k čemu by byli zváni členové těchto výborů na manévry, střelnice, do vojenských továren atd? Radit a kontrolovat, to je jejich poslání, a je vina na poslancích a senátorech, že je nevykonávají. Dodnes se praxe branných výborů skutečně nepodobá ničemu jinému, než neobávaným a neškodným debatám společnosti, které bylo uloženo, zajímat se o armádu. Zpravidla to vypadá tak, že ministr národní obrany přijde do výboru, něco pánům poví, dvě hodiny se debatuje o ministrově prohlášení, které se úzkostlivě vyhybalo jakýmkoliv konkrétním údajům, a pak se jeho prohlášení schválí. Někdy se také napřed dvě hodiny debatuje a pak teprve ministr učiní prohlášení, v němž slíbí, že „pozoruhodné náměty pánů řečníků podrobí bedlivé úvaze“. Všichni si oddýchnou, že to mají s krku, a v armádě jde dál všechno po staru. Není snad jediného případu v našem vojsku, jediné reformy nebo nápravy, o níž by se mohlo říci, že se stala z podnětu branných výborů. Vlastní činnost členů těchto výborů je intervenční, za přeložení straníků z posádky do posádky, za přidělení dodávek protežovaným firmám atd., a všechny vojenské úřady mají také striktní příkaz ve všem členům branných výborů vyhovovat. Ono je to tak nejpohodlnější: Ministr se může cítit bezpečný, když přestoupí práh branného výboru a ví, že všichni jeho členové jsou mu nějak osobně zavázáni.

V posledních dnech byli jsme svědky takového školního případu, jak branný výbor neumí si vymoci, aby byl armádou slyšen a aby se o něm v důstojnických jídelnách nepovídaly jen anekdoty. Asi v pěti schůzích debatoval výbor o tom, jak vojenská správa hospodaří na brdské střelnici, a jeden z důstojníků, které si tam pan ministr Bradáč přivedl, namlouval výboru, že pro vojáky je stejně drahé stavět závory na lesních cestách ze železných rour, jež se do Brd dovážejí přes půl Čech, než ze dvou kmenů, přímo v lese poražených. V celé té věci je na první pohled zřejmý nepořádek, nechceme-li říci, že korupce, protože nesporně tu byl někdo, kdo měl zájem roury prodávat, a druhý, který z nějakých důvodů, jež nesnášejí veřejné světlo, měl zájem na tom, aby roury kupoval. Ale když už branný výbor přehlédl tuto evidentní věc, o kterou se měl zajímat především, měl si aspoň představit, jak se asi jeví očím důstojníků, když se tváří, jako by tomuto výkladu věřil. Jsme přesvědčeni, že kdyby v kterémkoliv jiném parlamentě vykládal vysoký důstojník poslancům, že jedna v lese nakácená a otesaná kláda stojí přes 1000 Kč, že by takový důstojník nenosil ani den svou

vojenskou čapku. Kdyby náš branný výbor prováděl to, co mu bylo svěřeno, kontrolu armády, byl by musel jeden důstojník druhý den po schůzi běžet k Čekanovi kupovat cylindr. Náš branný výbor vzal však prohlášení pana důstojníka na vědomí.

Na mou duši, rádi bychom slyšeli všechny ty anekdoty, které teď poletí o tom, že poslancům lze namluvit takovéhle nesmysly, důstojnickými jídelnami všech posádek. Jeden cylindr by to byl spravil, aby si branné výbory, když už ji nemají u ministrů, zachovaly vážnost aspoň před vojáky. *kpt.*

národní hospodář

Jiří Hejda:

Ústup před agrárníky

(Politika a hospodářství. III.)

Je třeba vyjít ze statistické posice: z veškerého obyvatelstva Československé republiky připadá pouze 39.6% na obyvatelstvo zemědělské. 33.8% připadá na průmysl a živnosti, 10.7% na obchod, peněžnictví a dopravu. Zbytek jsou veřejní zaměstnanci a příslušníci svobodných povolání. Jak to přijde, že 40% obyvatelstva Československé republiky, státu, jehož hospodářské těžiště leží více na straně průmyslu než zemědělství, je přece jen ovládnáno ve vnitřní i zahraniční hospodářské politice především zájmy agrárními? Řekli jsme, že těžiště je spíše na straně průmyslu. Mohlo by se ukázat na čísla, která jsme právě uvedli, a namítnout, že příslušnost k průmyslu má pouze 33.8% obyvatelstva republiky a tedy menší částka, než připadá na zemědělství. K tomu je ovšem třeba podotknouti, že prostá data o příslušnosti obyvatelstva k povolání nám ještě neilustrují plný význam určité výrobní skupiny pro národní hospodářství. Obyvatelstvo reprezentuje jen jednu výrobní složku — beze sporu nejdůležitější — práci. Ale vedle práce je tu ještě kapitál, a není snad třeba zvláště dokazovat, že převaha kapitálová je na straně průmyslu, s jeho obrovskými investicemi ve strojích a budovách, s nimiž se investice v zemědělství nemohou srovnávat. Je zde konečně také poměr produktivity v obou složkách, a opět produktivita průmyslu je větší (zvětšuje se právě kapitálovou kvotou), nehledíc ani k vývojovým možnostem, které jsou u statků volně rozmnožitelných (výrobků průmyslových) nekonečné, kdežto u prvovýroby, podléhající zákonu klesajícího výnosu půdy, omezeny. Konečně je třeba podotknouti, že sčítání lidu se provádělo 15. února 1921 (výsledky sčítání o povolání obyvatelstva z roku 1930 nejsou ještě známy), tedy v zimě, v době, kdy je sezonní dělnictvo, zaměstnané v průmyslu a na stavbách, doma, a kdy se čítá do obyvatelstva zemědělského. Kdyby se provádělo sčítání v červenci, byl by poměr pravděpodobně poněkud změněn. Konečně jsou zde určité kategorie obyvatelstva, které stojí na hranicích mezi průmyslem a zemědělstvím a které jsou čítány k zemědělství, ač patří alespoň zčásti také do průmyslu (sezonní dělnictvo cukrovarnické a pod.).

Holou skutečností zůstává však — ať je statistická posice již jakákoli — že zemědělství je politicky tak silné, že dovede prosadit nejen vlastní zájem v celkové linii hospodářské politiky, nýbrž že dovede uplatnit tento zájem i na úkor zájmu obecného. Naše obchodní politika, jak ji provozujeme od dob

občanské koalice z roku 1926, která byla uvedena zuřivým bojem o obilní cla (což je jistě symbolické), je ve znamení agrárních požadavků, které se stupňují podle toho, jak se ukazuje jejich neúčinnost proti krizi. Přesto se podařilo této neústupné, byť i nikoli cílevědomé politice vytvořit během doby pro zemědělství, lépe řečeno pro určitou jeho kategorii, takové podmínky, že lze mluvit o privilegovaném stavu. Budeme se zabývat základním omylem naší zemědělské politiky podrobně až později. Dnes si chceme zodpovědět otázku, kterou jsme si položili zpředu: jak to přijde, že naše hospodářská politika je dirigována agrárním zájmem?

Můžeme nalézt dva důvody: především agrární politika ví, co chce. I když jsme přesvědčeni, že směrnice, kterou se ubírá, je špatná a zemědělství v jeho celku naprosto neúčinná, i když možno dokázat, že celá tato politika nemá pevného, logického programu a přesného cíle, je nesporné, že přichází s požadavky, které jsou odůvodňovány danou situací, a že je velmi konkrétní. Za druhé je to politická moc. Neboť sebe lepší a logičtější důvody nepomáhají tam, kde chybí síla prakticky je uplatnit. Síla agrární strany není však — a to je jistě důležité zjistit — ani tak její vlastní zásluhou, jako spíše vinou ostatních politických stran. Chceme-li být docela přesní, bude dobře, nebudeme-li mluvit jen o politických stranách, nýbrž také o zájmových skupinách, které včas správně nepostřehly, kde je jejich skutečný zájem, a které nyní, kdy už to vidí zcela jasně, jsou tak obetřány pavučinami agrárních zájmů, že se nemohou vyprostit.

Zemědělství a průmysl

Budeme se zabývat v této úvaze tedy především poměrem zemědělství a průmyslu, při čemž do průmyslové skupiny zahrnujeme také živnosti a zčásti obchod, a budeme sledovat tento poměr jak po stránce politické, tak také v hospodářství. Politicky je zemědělství organizováno v jedné politické straně, kdežto průmysl je organizován v několika. V agrární straně je soustředěno celé zemědělství, od velkostatkářů až po deputátníky a podruhy, kdežto průmyslová výroba je rozštěpena politicky v národní demokracii, pokud jde o podnikatele průmyslové, v politické živnosti, reprezentující malé podnikatele, kdežto dělnictvo, ale také někteří menší průmyslníci a značné množství živnostníků je organizováno v obou socialistických stranách, z nichž čeští socialisté mají dokonce i značně silnou organizaci malozemědělskou. Jestliže kde bylo možno dokázat věčnou platnost bajky o prutech Svatoplukových, ukazuje se to na poměru zemědělného průmyslu k zemědělnému zemědělství. Neboť zatím co agrárníci dovedli se vzácným pochopením dostat pod společný klobouk zájmy velmi různorodé, snažili se reprezentanti výroby průmyslové hledat vždy spíše to, co dělí podnikatele od zaměstnance, než to, co je sbližuje.

Je téměř neuvěřitelné, že průmyslový podnikatel dovedl až dosud přezírat devadesát procent společných zájmů, které má s dělníkem, právě tak jako nechtěl vidět, co jej dělí od podnikatele zemědělského. Mezi zemědělským a průmyslovým podnikatelem byl vždy vícejší poměr než mezi průmyslovým podnikatelem a zaměstnancem, což se politicky vyjadřovalo především v téměř něžném vztahu živnostníků k agrárikům a ve velmi korektních stycích národních demo-

kratů a agrárníků. Ještě markantnější byla však úplná dohoda podnikatelů, která panovala až do nedávna v Ústředním svazu čs. průmyslníků, kde si reprezentanti zemědělství s reprezentanty průmyslu podávali ruce k společným akcím proti zaměstnancům, resp. proti levicovým stranám. Náš průmyslový podnikatel se nedovedl dosud oprostít od mentality svého liberalistického pradědečka a spatřuje v zaměstnanci svého úhlavního nepřítele. Veškerá politika průmyslových podnikatelů, ať byla representována národní demokracií, Svazem průmyslníků nebo obchodními komorami, směřovala především k potření socialistů — rozuměj zájmových skupin zaměstnaneckých. Podnikatel si nikdy neuvědomil, že jeho zaměstnanec má s ním téměř totožný zájem, že zejména v obchodní politice se tento zájem zcela kryje, a že jediné, co je dělí, je stanovisko k rozdělení výnosu. Tento boj o podíl na sociálním produktu (možno-li ovšem nezvatí bojem klidné formy pravidelného jednání s odborovými organizacemi a poměrně nepatrné procento stávek) kalil oči průmyslníků a vhněl je do náručí agrární politiky, jejíž vlastní zájem přirozeně byl naprosto protichůdný zájmům výroby průmyslové. Zdá se, že nikdo nepostřehl, jak snadné by bylo vyloučiti sporné objekty a jak lehká by byla dohoda společného postupu alespoň v obchodní politice. Přesto ovšem některé podniky dovedly na společný zájem se zaměstnanci v dobách nouze velmi naléhavě apelovat.

Přesvědčiti se o tom měli příležitost nejen všichni aktivní ministři, kteří rozhodovali o státních dodávkách, ale vůbec všechny osobnosti veřejně činné, které jakýmkoli způsobem mohly míti vliv na zaměstnanost té či oné továrny. Jakmile šlo o dodávku, našli zaměstnavatelé vřelý poměr ne-li přímo k dělnictvu, tedy alespoň k závodním výborům a přezkoumajíce jejich politickou příslušnost srovnáním s politickou příslušností vlivného činitele, odebrali se intervenovat. Ale nejen šlo-li o dodávky. Vřelý poměr k dělnictvu se projevil také v tom okamžiku, začal-li některý nepohodlný redaktor psáti příliš kriticky o clech nebo o kartelech či o jiných věcech, které továrníkům nebyly právě příjemné. Dočkali jsme se před několika lety pozoruhodné podívané, že do výše automobilních cel, resp. do způsobu ochrany naší automobilové produkce mlátily svorně časopisy pravice, zatím co levice ostýchavě mlčela, nestarajíc se o svoje programové zásady, v nichž mimo jiné je také uvedena volná tržba. Když se jednalo o snížení cen železa a když se novinářská kampaň proti železářskému kartelu vzvedla do výše, která se kartelům zdála býti nebezpečná, byly to opětně závodní výbory, které obíhaly redakce, vykládající, jaké strašné následky to bude mít, sníží-li se kartelem držená cena. Podobně se zzelelo pivovarským dělníkům jejich chlebovárců, když bylo příliš zřetelně ukázáno na neúměrné zisky, a mohli bychom ještě déle pokračovat ve vypočítávání podobných případů spolupráce podnikatele se zaměstnancem. Ale domníváme se, že to nemá účel, protože zde jsou dělníci proti své vůli přinuceni hráti roli mnohdy pramálo důstojnou, o níž platí klasický výrok, že „mouření, vykonav svou roli, může jíti“.

Proč?

V celku stojí fronta zaměstnavatelů a fronta zaměstnanců proti sobě. Je podivuhodné, že přes všechny různosti zájmů zůstává poměr průmyslových podnikatelů k zemědělcům, ne-li vřelý — neboť k tomu není důvodů — tedy alespoň trvale přátelský. Můžeme si to vysvětliti

společným strachem z socialismu? Kdybychom chtěli odpověděti na tuto otázku, museli bychom se ptáti především, co si pod socialismem představují průmyslníci a zemědělci. Zdá se, že je to jakýsi strašák, že je to jen slovo, mající kouzelnou sílu, ale pražádný obsah. Neboť — ptáme se — jaký je rozdíl mezi socialistickými družstvy Lustigovými a mezi agrárními družstvy Klindero-vými? Jaké revoluční hrůzy se pravice obává, když nás nejsocialističtější zásah, který jsme od r. 1918 provedli, byla pozemková reforma, a tu, jak známo, dělali agrárníci, při čemž nelze tvrdit, že by byli prodělali. Když se letos začalo opětně jednou více mluvit o znárodnění dolů, přispěchal agrární tisk s prohlášením, že proti tomu agrárníci ničeho nenamítají. Nezbyvá tudíž, než domnívati se, že pod pojmem socialismus, jímž straší pravice svoje věrné příslušníky, dlužno spatřovati poji-dání pečených dětí, které se ještě dnes tu a tam objeví v pravicovém tisku jako nejposlednější zpráva z Ruska.

Jestliže však nechceme zapomenout, že ideje nedělají lidi, nýbrž lidé tvoří ideje, můžeme i pro velké věci nalézt malé příčiny, půjdeme-li k lidem. Mezi podnikateli je především dobrý vztah osobní. Jsou to lidé téže společenské vrstvy, kteří spolu namnoze studovali, neboť na střední školu chodil právě tak městský chlapec jako selský synek, z nichž mnohý šel ještě dále na techniku nebo universitu. Tito lidé jedné společenské třídy se setkávají spolu na stejných místech v divadlech, koncertech a zábavách, při všemožných příležitostech representačních, na stavovských schůzích — tito lidé zkrátka tvoří tak zv. společnost. A ve společnosti je levice zastoupena velmi chabě, to jest pouze několika svými špičkami, které se téměř úplně, až snad na několik příslušníků svobodných povolání, rekrutují z vrstev úředníků. Nepočítáme-li lidi, kterým společenské postavení dal teprve mandát (ať jakéhokoli druhu a v kterékoli korporaci), nalezneme zde pouze podnikatele, nikoli však zaměstnance. Aby nevzniklo nedorozumění, podotýkáme, že se zde vědomě dopouštíme metodického poklesku: počítáme mezi podnikatele také ony zaměstnance, jichž zájem je podnikatelský, to jest ředitele společností, průmyslových závodů atd.

Je zde však i značné prolnutí podnikatelských zájmů. Na první pohled je jistě těžko rozeznati, kde končí zemědělec a kde začíná průmyslník ve mlýně, v sladovně, škrobárně, cukrovaru a lihovaru. Tak zv. zemědělský průmysl je sice nesporně průmysl a nikoli zemědělství, ale je takovou měrou ve sféře zemědělských zájmů, jak věcných tak politických, že se nikterak nepodivíme, najdeme-li mezi agrárními politiky řadu průmyslníků. Tento politický zájem na průmyslu se v důsledku zvláštních okolností rozvinul ještě více do šířky, takže nechceme-li uvádět další řadu potravinářských oborů, v nichž má zemědělství silnou posici, nemůžeme alespoň opomenouti zájem na strojírenském průmyslu, representovaném Škodovkou a jejím koncernem. Není to snad jen vztah osobní přes presidenta této společnosti, který je také význačným politickým činitelem v agrární straně, je to také poměr k určité skupině bankovní a konečně u zbrojovky dosti pochopitelný vztah k armádě, lépe řečeno k ministerstvu národní obrany, ovládanému, jak známo, již po dlouhou řadu let agrárníky. Je-li to Škodovka sama, nebo je-li to brněnská Zbrojovka či Konstruktiva, zůstává lhostejné, vliv agrární strany se zde uplatňuje velmi silně, takže zájem průmyslový a zájem zemědělský vidíme v jakési mesalianci, prospívající snad jednomu

podniku, ale rozhodně ne celému průmyslovému odvětví.

Podnikatelská politika.

Konečně jsou podnikatelé agrární s průmyslovými spjati společnou politikou, kterou provozovali od roku 1926 nejprve v tak zv. panské koalici, pak — pochopitelně, že v měřítku poněkud omezenějším — ve vládě Udržalově. Tato politika byla orientována velmi jednostranně: podnikatelsky. Nemůže být v těchto krátkých kapitolách vyčerpána celá historie posledních osmi let, ale lze připomenouti alespoň tolik, že občanské strany nejprve začaly dělat politiku, která šla k duhu o běma zúčastněným složkám, to jest zemědělcům i průmyslníkům, brzy však zemědělský zájem převládá, a protože strana měla dostatečnou sílu a průbojnost a protože průmysl naprosto ztratil kontakt se zaměstnanci, vidíme poněkud vyklizování průmyslových posic. Pro posouzení podnikatelské politiky budtež zde uvedena některá čísla, ilustrující daňovou reformu. Jsou to výnosy daňové od roku 1922 až do roku 1930. Daňová reforma se dělala v roce 1926, takže poslední výnos podle starých předpisů připadá na rok 1927. Po tomto roce jsou už výnosy daní na podkladě nových předpisů.

Výnosy některých přímých daní před daňovou reformou a poní (v mil. Kč):

Rok:	Zvláštní daň výdělková:	Daň pozem- ková:	Daně výnoso- vé celkem:	Daň důcho- dová:
1922 . .	236.5	136.3	730.1	686.6
1923 . .	222.3	136.4	748.5	703.9
1924 . .	257.6	134.5	804.6	1.033.3
1925 . .	297.7	98.3	791.8	1.331.7
1926 . .	238.8	112.2	644.0	1.655.3
1927 . .	251.1	127.0	704.8	1.689.7

Daňová reforma:

Rok:	Zvláštní daň výdělková:	Daň pozem- ková:	Daně výnoso- vé celkem:	Daň důcho- dová:
1928 . .	41.2	116.0	492.9	1.314.3
1929 . .	87.9	87.0	451.3	1.430.7
1930 . .	119.4	107.0	587.1	1.161.4

K těmto číslům není jistě třeba žádného dalšího komentáře. Chtěli bychom jen upozorniti, že daňové výnosy z roku 1927 jsou vyšší než v roce 1926, ač byla v roce 1926 hospodářská krize a měl by tedy býti výnos v následujícím roce nižší. Toto zvýšení souvisí však patrně s deputační akcí. Vzestup daňových výnosů, který vidíme v roce 1930 u všech výnosových daní, je způsoben opět konjunkturou z roku 1929. Daňové výnosy v dalších letech budou přirozeně mnohem nižší. Mimo to podnikatelská politika občanských stran dala v zákonu o stabilizačních bilancích podnikům miliardový present tím, že umožnila zcela novou a velmi výhodnou ziskovou kalkulaci, přinesla daňové úlevy při fusích a nepřinesla — neboť také pasivně se může projevat určitá politika — zákon o kartelech.

Kdyby se bylo zároveň udělalo něco také pro onu druhou a početnější vrstvu národa, kterou můžeme shrnout pod pojem spotřebitel, nebylo by možno nic proti této politice snad namítat. Leč pro spotřebitele se neudělalo nic a toto nic vyrostlo do obrovských rozměrů, když se začaly projevat důsledky krize a když začal stát hledati finanční zdroje cestou nejmenšího odporu. Že to nebyla politika spotřebitelská, když přes naléhavé volání levicových stran se nehnulo s kartelově vázanými cenami, takže se ko-

nečně stalo Československo jedním z nejdražších nebo snad vůbec nejdražším evropským státem, netřeba snad zvláště dokazovat. Také není spotřebitelskou politikou zvyšování obrátové daně, zvyšování celna dovoz potravin za současného snižování platů veřejných i soukromých zaměstnanců a za snižování mezd.

Ale konečně přišla doba, kdy se i průmyslovým podnikatelům začíná společná fronta s agrárníky nelíbit. Agrární požadavky rostou do nekonečna, takže se zdají vrcholiti v jakémsi vyhlašovacím boji proti průmyslu, především proti tomu, který je odkázán na export. Neboť každé uzavření hranic před dovozem agrárních výrobků ze zemí, které jsou odběrateli našich výrobků průmyslových, cítí průmysl. Ještě před dvěma roky byl průmysl ochoten tuto politiku snášet, protože se ukazovalo, že rentabilita mnohého podniku neklesá úměrně s jeho výrobou, naopak, že je mnohdy možno vyráběti při omezeném provozu dokonce s vyšším ziskem. Dokud tedy agrární politiku odnášeli jen zaměstnanci, kteří byli s pokrčením ramen a s poukazem na znemožněný export vypovídání z práce, bylo rozhořčení průmyslových podnikatelů nad agrární politikou akademické. Hůře je nyní, kdy jde agrární politika na podnikatelské zisky. Náhle si průmysl uvědomuje, že vlastně agrární volání po soběstačnosti znamená smyčku obratně hozenou na krk průmyslníků, a podnikatelé dosud necitliví stávají se lehtivými. K svému největšímu překvapení však zjišťují, že stojí proti silné a jednotné agrární frontě zcela bezmocní, protože zaměstnanci nemají pražádných důvodů vymáhati jim nyní jejich zisky a že dokonce ve vlastním táboře jsou „lidé od nepřítele“.

Jednotná agrární fronta.

Agrárníci jsou jednotni. Necht jsou jejich vnitřní poměry jakékoli, necht se prorokuje rozpadnutí republikánské strany s naprostou určitostí v nejbližších čtrnácti dnech, vždy se ukáže, že společný zájem je silnější než odstředivý zájem jednotlivých skupin. Po této stránce by mohli být agrárníci příkladem jiným politickým stranám. Neboť nikde není tak obrovských rozdílů, jaké vidíme mezi zemědělci. Od podruha a deputátníka přes chalupníka a sedláka až k majitelům gruntů a velkostatků je cesta téměř nekonečná, a je-li venkov jedna rodina, pak jsou v této rodině mnohonásobní milionáři právě tak jako žebráci. Přesto a také přesto, že pro tyto naprosto odlišné skupiny není žádná jednotná agrární politika (o čemž pojednáme podrobněji ještě později), zůstává agrární strana jednotná. O zájmových rozporech se v jejím tisku zpravidla mlčí. Jistou výhodou je, že venkov poměrně málo čte, mnohem méně než město. Venkovský člověk zřídka přijde k časopisu jiné než agrární strany a i když náhodou dostane do ruky takový list, nenajde v něm nic, co by se bezprostředně týkalo zemědělství, nebo co by se dokonce dotýkalo zásadních otázek agrární politiky (ve smyslu hospodářském).

A konečně má agrární strana ještě jednu výhodu: je zastoupena v parlamentě a ve vládě lidmi, kteří rozumějí své věci, to jest zemědělství. Jsou to buď výkonní zemědělci, kteří přišli přímo ze statků a svoje volné chvíle tráví na svém gruntu, starajíce se o hospodářství, nebo jsou to funkcionáři zemědělských korporací, opět lidé, úzce spjatí s praxí. Minule jsme zde ukázali na těžkou posici levicových stran v debatě o věcech hospodářských. Dnes lze to obrátit a ukázat na

lehkou posici agrárních politiků v debatách zemědělských. Všichni znají svoji věc, neboť v ní vyrostli, a tato znalost věci jim umožňuje porážet protivníky, kteří přicházejí z řad dělnictva, úřednictva nebo jsou to advokáti a redaktoři, lidé, kteří snad mají o zemědělství živý zájem, ale kterým chybí onen bezprostřední vztah agrárních politiků k půdě.

Důsledek všech těchto okolností nemůže být jiný než ústup před agrárníky. Kdyby agrární politika byla v jedné linii s potřebami našeho národního hospodářství nebo kdyby alespoň prospívala našemu zemědělství v celku, nebylo by konečně možno mnoho proti tomu namítat. Ježto však je tato politika v naprostém rozporu jednak se strukturou našeho státu a tudíž z této struktury logicky vyplývajícího hospodářského linií, jednak se strukturou našeho zemědělství, ježto je to politika, prospívající výhradně určité, poměrně velmi malé zemědělské skupině, a protože konečně je to politika, jež v rámci onoho velkého agrárního přerodu, jehož jsme dnes svědky, vede ke koncům, kde musí ztroskotat, je nutno ji potírat. Naše hospodářství a naše politika si neuvědomují, že zásadním a největším problémem našeho vývoje hospodářského je rozřešení agrární otázky a že na tom, jak tuto otázku rozřešíme, závisí nejen vývoj našeho zemědělství, nýbrž také našeho průmyslu a zahraničního obchodu. O těchto věcech je však nutno pojednatí podrobněji.

Život a instituce

Ferd. Peroutka:

Co je pravda?

Protože příliš mnoho čtenářů mne vyzývá, abych pověděl závěrečné slovo k debatě o „pracujících manželkách státních zaměstnanců“, cítím, že musím poslechnout. Ačkoliv mi to snad bude připsáno na tu stránku, kde se člověku zaznamenává hanba, přiznávám se, ač dosti dlouho jsem neměl pevného mínění o té věci. Ještě nikdo nepřemýšlel o všech problémech; nuže, nepříhodilo se mi nikdy dříve přemýšlet o tomto. Snad proto, že až do letoška tohoto problému nebylo. Když už jsem se dal do přiznávání, doznám ještě něco: netušil jsem, že otázka ta hraje takovou roli v životě; byl jsem trochu překvapen, vida, jak se temperamenty při této příležitosti rozehřívají; měl jsem chuť považovati to za otázku nudnou a akademickou; ale dal jsem se nakonec poučit, že to pro některé znamená chléb, pro jiné štěstí nebo hrdost, nebo těžko snesitelné omezení životních možností.

Nemaje tedy s počátku pevného mínění, kolísal jsem se svými sympatiemi mezi hlasy pro a proti, patrně podle toho, jak to pisatel dovedl říci. A myslil jsem si tesklivě: co je pravda? Tesklivě proto, že otázka jest vůbec tesklivá. Pravdy zahlédnout jsem nedovedl. Nebo spíše, viděl jsem, jak tu stojí dvě pravdy proti sobě. Aby věc byla horší, byly to obě pravdy nesporné. Nespornou pravdou jest, že mladým nezaměstnaným mužům by bylo třeba opatřit práci za cenu jakýchkoliv obětí. Nespornou pravdou však také jest, že za-

městnaným ženám by se děla křivda, kdyby pro to měly být práce zbaveny; mají rovné právo na zaměstnání zaručeno ústavou a, jsou-li zaměstnány ve státních úřadech, mají definitivnost svého postavení zabezpečenu zákonem. Dvěma pravdám dívaly se přes ramena dvě křivdy: křivda proti právu psanému a křivda proti nepsanému právu na život. Neviděl jsem, ačkoliv jsem se namáhal, státi v jasném poměru pravdu proti lži, nýbrž stála proti sobě procenta dvou pravd v poměru krajně nejasném. Stejně relativně jevila se věc, byla-li posuzována v ohledu morálním: hanba pro společnost je v tom i onom; neopatřit zaměstnání je hanba, ale vzít je proti všem zárukám — také hanba.

Nejdříve snad bych byl hlasoval spíše pro zaměstnání mužů, vstupujících do života, i kdyby ženám měla být způsobena křivda. Bylo by to jistě abnormální — ale což nežijeme v době abnormální? Krutá nouze jiných by mohla před svědomím ospravedlnit křivdu, jež by byla spáchána; nestalo by se tak z důvodů nízkých. Konec konců je snad nyní potřeba nějakého válečného režimu: vem kde vem, jen když bude. Nouze odjakživa lámala právní překážky.

Uvažuje takto, potřeboval jsem poučení, co by to způsobilo. Dostalo se mi ho. Nepoučuje vždy jen redaktor čtenáře, někdy také oni jeho poučují. A toto jest jeden takový případ. Dopisy čtenářů uvedly mi teprve na mysl spousty, jež by byly způsobeny, kdybychom ze sebe lepších a morálnějších důvodů odhodlali se ženám vzít jejich práci. Spousty ty byly by, myslím, horší než zlo, které by snad bylo tak možno vyhojiti na druhé straně. Jednou z věcí totiž, o nichž jsem se dal přesvědčit, je, že takovým způsobem by se napravila jen nepatrná částka zla a že to nestojí za právní a morální převraty, které bychom způsobili. Kdyby bylo možno všechny mladé muže tím zaměstnat — pak ano. Ale pro jeden nebo nejvýše dva tisíce míst, která by se získala, nevyplatí se vyvolat takové změně.

A tak ve mně uzrálo mínění, kterého jsem dosud neměl. Jsou důvody pro a proti, ale více důvodů rozmlouvá nám, abychom pracující ženy podrobili takovému mučení (pro mnohé z nich poměry, do kterých by potom upadly, by opravdu byly mukami). Silným dojmem na mne působil argument, že by takové opatření mnoho dvojic vyvedlo z manželství do konkubinátů, aby se vyhnuly ztrátě příjmu, nebo že by omezilo počet manželství uzavíraných. Víím, jsou mladí duchové, kteří vedou opovržlivé řeči o manželství a pokládají to za důkaz své vnitřní svobody a vynášejí se tím skoro nesnesitelně. Ale sám stojím spíše na straně konservativní úcty k této instituci. Ostatně o tom nebudou rozhodovat ani duchové tak báječně svobodní, ani já, duch podle všeho méně svobodný, nýbrž stát. A jestliže stát považuje ještě za svou povinnost chrániti rodinu a manželství, je možno, aby je svým zasahováním sám ničil tam, kde, jak se ukazuje, má přímý vliv na to, co se stane? Ačkoliv se zdá být paradoxní ochraňovat manželství přímluvou, aby ženě bylo ponecháno její zaměstnání (dříve se to pokládalo za něco, co manželství rozvrací), musíme bráti fakta jak jsou.

Mnoho stránek lidské povahy odhalí se v takové debatě. Tak vynoří se pojednou něco, co není více než prostou stokorunovou nebo dvoustokorunovou závistí. Hle, rodina, která se odvažuje míti poněkud větší příjem než my! Okamžitě budiž s námi srovná-

na! Nebo se objeví muži, kteří vedou debatu částečně také proto, že jako Strindberg hledají ženu, která by měla tolik rozumu, aby nahlédla, že je inferiorní. I skryté motivy starého pohlavního boje se vplíží do debaty: žena, která by konec konců mohla být také samostatnou, protože se dovede uživit, vzbuzuje nelibost erotiků tvrdé pěsti, kteří si zakládají na ovládnutí; cítí se, že žena uniká, že se stává tvrdším problémem. Známe natolik různé typy mužů, že nemohu ženám vymlouvat, zabezpečují-li se pro ten případ, že se potkají s typem špatným a že se nechťejí jednou pro vždy vydat na milost a nemilost. Je pravda, že to dříve nebývalo, ale patrně je to jednou z těch pestrých součástí, jež dohromady skládají moderní dobu. Ostatně není manželství pro ženu už tím zabezpečením, jímž bývalo. Instituce jsou uvolněnější, protože myslí také. Představme si, že odejmeme manželce její zaměstnání a že jí potom muž zapudí, třeba jen z toho vulgárního, avšak příjemného a pronikavého důvodu, že našel bytost mladší a líbeznější. Bylo by v tom tolik křivdy, že se jí musíme vystříhat. Kdybychom mohli ženě zaručit trvalou ochranu manželstvím, pak by nám bylo dovoleno počínat si směleji... Ale můžeme něco zaručovat? Jsme tak odvážní, abychom jí dali čestné slovo, že mysl jejího partnera nebude vrtkavá? Nevěřím, že v tom, že některé manželky hledají zaměstnání a jiné nikoliv, je pouhá náhoda. Mnohé manželství je na tom přímo vybudováno, finančně nebo morálně; některé ženy hledají si takovou jistotu pro sebe, neboť cítí, že by jim jí mohlo být potřeba. A nyní bychom státní mocí měli rozbít její štít, bez něhož by jí snad bylo úzko? Příběhy o manželkách, dojíždějících do kanceláře automobilem svého chotě, jsou zajímavé hlavně pro ty, kdo se pídí po anekdotách. Vyskytl-li se tu a tam jeden případ, nestojí to za to, abychom takovým detailem obtěžovali svou paměť, a zejména ne za to, abychom pro něj působili bolestí spravedlivým. Padlo také slovo o procovství, k němuž dvojí příjem prý dává příležitost. Nemohu vyloučit, že se také tak děje. Nikdy jsem nebyl v poznávání světa takový šosák, abych věřil, že lidé se vždy chovají jen dobře, je-li jim k tomu dána příležitost. Ale je procovství opravdu obvyklým produktem dvojího příjmu? Nenalézáme také, že muž a žena si tímto způsobem opatřují přístup ke kultuře? Že za to opatřují vzdělání svým dětem a knihy a divadlo sobě? Těmto lidem bychom odnětím druhého příjmu fakticky přikázali: najez se a jdi spat; takový je život, střecha nad hlavou a teplo v žaludku.

A konečně: jestliže té nebo oné ženě chceme zakázat zaměstnání, podváděli jsme ji po celou dobu, co jsme ji nechali studovat. Neřekli jsme jí, že si to možná jednou rozmyslíme, a že plody studií nebude jí dovoleno trhati. Nedá se to zastít: byli bychom dodateční podvodníci.

Přiznáním jsem začal a přiznáním skončím: schází mi mnoho do nadšeného ctitele ženské emancipace. Rozumem všelicos uznám, ale citově jsem neschopen pokládat svět tvrdě pracujících žen za stav ideální. Ačkoliv se tím možná dopouštím poklesku proti jedné z předepsaných moderních ideí, dovoluji si je pokládat za tvory slabší, kteří zasluhují ochrany; hlásím se k staré mužské hrdosti ochraňovat ženy, k výtečnému cviku mužnosti, který se v tom skrývá; hlásím se k starobylému a krásnému rozdělení světa na muže a ženu, a nechťel bych, aby něco podstatného z tohoto

sladkého i dramatického rozdílu bylo vyhlazeno následky výdělečného zaměstnání žen. Ženy uvádějí nám na paměť půvabné věci i sladká umění, na něž bychom bez nich zapomněli. Jímavá rozmanitost života by byla ochuzena, kdyby ženy se nám začaly podobat a neměly odlišné starosti a vlastnosti. Rozšíření racionalismu na poměr mezi mužem a ženou zavrhuje: žijeme tolik rozumem, že potřebujeme nějaké útočisko před tímto svým pánem.

Ačkoliv takto cítím a jsem rád, že v tom nejsem lhostejnějším, neodvážuji se z toho vyvodit praktické a negativní důsledky, jde-li o zaměstnání žen. Chester-ton napsal: dal bych ženám nikoliv více práv, nýbrž více privilegií. To by odpovídalo i mému instinktu. Ale ženy samy, začnou-li o tom uvažovat, přijdou na to, že privilegia jsou nejistá, kdežto práva jistá, a budou mít pravdu. Zeptají se také, jaká to žádoucí privilegia jim v nynější době poskytujeme. Ženy podle našeho názoru neměly by samy hledat obživu. Ale vybudovali jsme my muži svět tak, aby to bylo možno? Jsme takovými gentlemeny, abychom je zbavovali těchto starostí? Nikoliv, neuspořádali jsme poměry takto gentlemansky vůči ženám. Musí zápolit o živobytí jako my. My řídili svět, tedy je vina na nás. Musíme teď, hnáni poměry, tvořit nový svět, i když podle našeho citu nebude lepší. Starý galantní poměr vůči ženám je podryt; velká většina mužů se k nim chová jen prakticky a smyslně; vyskytují se myslitelé, kteří prohlašují, že by nic neměli proti tomu, kdyby jim mladá dáma pomohla do kabátu. Od tohoto rozmáhajícího se druhu mužství ženy nemohou očekávat privilegia, založená v podstatě na poesii. Budou se proto držet práv, a dobře učiní. Jedním z těchto práv jest pak právo kterékoliv ženy na zaměstnání.

Ženská práce je důsledek naší mužské neschopnosti jinak uspořádat svět. Dovolujeme si debaty, má-li právo na práci, v době, kdy asi musí pracovat, aby se uživila, a kdy ani manželství ji dostatečně nechrání. Smekejme dále před ní, ale neberme jí, co je pro ni nezbytnější než projev naší zdvořilosti.

do ba a lid é

Franta Kocourek:

Pomoc!

(Ze života na pražské periferii.)

II.

Zaplatte činži, nebo vám dáme
rozebrat vagon.

Zase bez ohlášení, jsem zaklepal na dveře nouzové stavby číslo 90 v jinonické kolonii u Bulovky, na vagonový domek, jehož příběh tu byl posledně vylíčen. Čhtěl jsem promluvit s přednostou domácnosti, který nebyl při první naší návštěvě doma.

Je na mě moc zvědavý, nešlo prý mu to do hlavy, proč prý jsem k nim přišel. Dáváme se do hovoru. Uvedeme z něho jen to, co se týká jejich bydlení, o němž nám v těchto reportážích hlavně jde.

Je to jedna z činžovních historií, na kterou stojí za to ukázat, protože v podobné situaci je dnes řada jiných chudáků. Nejenom mají bídu, již jsme se snažili vylíčit věrným a suchým popisem. Aby to měli ještě pokud možno horší, honí je pražská obec pro nezapla-

cení nájemného. Názorný příklad toho, že největší kuráž mají úřady na chudáky, kteří nemají peníze na advokáty. Nevíme, kdo na pražské radnici je odpověden za takový postup proti ztroskotancům. Ale někdo to bude.

„Měli jsme původně bydlet v Hloubětíně,“ říká Karel Mazanec. „Z pracovních důvodů jsem dostal místo toho parcelu tady na Bulovce. Jeden pan rada mi slíbil, že přepíše parcelu z Hloubětína do jinonické kolonie a tam mi přidělili rovnou číslo katastru. Potom někam odjel na cesty a podle všeho, jak počítám, to zapomněl přepsat. Nastěhovali jsme se sem, ale nevěděl jsem, kam mám platit. Žádné složenky mi nepřicházely. Hlásil jsem to pořádkovému výboru v kolonii. »Však oni tě najdou, neboj se,« říkali mi ve výboru. Najednou v devětatadvacátém roce mi poslali z magistrátu účet — teda za činži — a chtěli po mně zaplatit najednou devět set korun. Šel jsem tam a řekl jsem, jak k tomu přijdu a kde mám vzít tolik peněz a jak mi to ten rada povídal, že sám přepíše katastr. To s tím panem radou prý vůbec neplatí. Že prej jsem si to postavil svévolně v jinonický kolonii. Konečně prej když už jsem tam, ať prej zůstanu. A napište prej si žádost o přepsání dekretu. Ano, kolkovat jsem tu žádost musil. Vyúčtovali mi za nájem obou pozemků, ale já ten pozemek v Hloubětíně ani neviděl, vůbec jsem nevěděl, kde je. A na tom pozemku bydlel už někdo jiný a ten platil nájem. V jednatřicátém roce mi přišel z magistrátu dekret, jako na bydlení do Jinonic. Nic nepomohlo, musil jsem platit těch devět set korun. Copak dokud jsem pracoval, tak jsem mohl splácet, dal jsem na to do května letošního roku osm set korun. Od té doby nemám vůbec žádnou práci, tak jsem zůstal tu stovku z devíti set dlužen. Poslali mi poštou upomínku: zaplatte do osmi dnů. Nezaplatil jsem, a taky z čeho, když máme peníze sotva na tři dny v týdnu? V posledních měsících jím někdy až druhý den: jako tuhle v pondělí jsem sněd polívku a chleba, to bylo takhle k večeru, celý úterý nic, až zase ve středu polívku. Já zažil už všelicos, ale takovou bídu, jako letos, to teda ještě nikdy v životě, ani ve válce, a tam jsem jednou nejed taky šest dní.“

A závěr činžovní historie:

„Za tři týdny přišla druhá upomínka. Ta už byla s výlohami. Na složenice bylo předepsáno sto čtyři koruny padesát haléřů. Třetí upomínka přišla asi za čtrnáct dní na to. Zaplatte do osmi dnů, jinak přijedou od obce zřízenci a rozmontují nám prej vagon a pronajme se to někomu jinému, kdo může platit. Koukejte platit, řekl mi jeden pán na radnici. Ta věc by se prý jinak dostala jako na právníky a to víte, jak to potom vypadá. Vy prý nejste žádný poplatník. Jak to? povídal jsem tomu pánovi, já že nejsem poplatník? Já že neplatím? Víc než někdo jinej, jen když pracuju! No to prej už nepomůže prosit a nic že už nepomůže, buďto prej abysme to zaplatili, nebo že nás budou musit poslat na obec. Byla tam ještě prosit paní, dali jí termín do konce listopadu, ale už je sedmého prosince a my pořád nemáme krejcar zbytečně!“

Zdá se nám, že by se pražská obec mohla stydět za vylíčený postup proti lidem, kteří se zoufale brání zmrznutí a smrti hladem. Plnila by daleko lépe své poslání, kdyby se postarala o to, aby opatřila lidem toho druhu, o němž tu píšeme, lidštější střechu nad hlavou a trochu uhlí do kamen přes tu nejhorší zimu. To by při troše dobré vůle pražská obec měla jistě v moci, protože případů, v nichž je tak zle, není taková spou-

sta, aby to byl neřešitelný problém. Na takovou položku je třeba dívat se jako na nejnaléhavější. Jako na něco, na co se prostě musí najít úhrada, i kdyby se nenašla na nic ostatního.

„A tak čekám, až nám přijdou od obce rozmontovat náš vagon,“ říká Karel Mazanec.

Cestou ke skalním bytům.

Udeřily mrazy. Na štěstí pro naše lidi daly na sebe letos dlouho čekat. Ale už jsou tady. Jak to vypadá v takových vagoncích, když mrzne a není co do kamen? Kolik je takových vagonů a domečků na periferii Prahy? O kolik set jich přibude s dalším vzrůstem dost už hrozivé číslíce nezaměstnaných?

Ale takový vagon, jaký jsme navštívili v jinonické kolonii, není ještě nejhorší lidské obydlí. Na okraji velkoměsta a někdy blízko jeho centra najdete také lidi, kteří si udělali nejmenší byt z postele, stojící na zahrádce. Víko postele se odkrývá, objevuje se žena, bosýma nohama stoupá na zem. A přistoupíte-li blíž, uvidíte v téže posteli muže, který čte noviny a kouří při tom fajfku. Fotograf-reportér to zvěčnil, abyste tomu uvěřili, stejně jako příbytky, k nimž jsme zamířili dnes.

Jdeme pro změnu trochu jiným směrem: Devítkou na předposlední stanici, nahoru kolem Klamovky, odtud vilami Pod Klikovkou na silnici, vedoucí k Vypichu. Za první zátočinou silnice je cihelna, „Špiritka“ se jí říká. Kdybyste sem přišli navečer a v noci, objevili byste, že je daleko méně opuštěná, než by se zdálo ve dne, při přiškrcené výrobě. Bydlí tady hezká řádka lidí.

Za obytným jednopatrovým domem „Špiritky“ je zajímavý dům s několika malými budovami, pokrytými dřevěnými šindelemi. Pobouraná zeď, několik velkých stromů, zahrada. Tomu domu se říká „Císařka“, patří na Smíchov, má číslo 116, které, jak uslyšíme, je i číslem tří podivných obydlí, k nimž míříme. Vedle budovy „Císařky“ je na pokračí zahrady k silnici obrácená veliká barevná tabule s nápisem: „Stavební pozemky na prodej“, Informace u fy L. Sachs, velkoobchod uhlím.

Lidé, jež jdeme navštívit, se nebyli informovat u pana Sachse na stavební pozemky. Nepotřebují ani tak malý pozemek, jako Karel Mazanec a jemu podobní, na svůj vagon: nemají dvanáct set nebo tisíc korun na vagon, nemají sto korun činže na rok. Bydlí v jeskyních.

Bydlí tam dosud? Fotograf je tam viděl letos v létě. Ale sotva tam zůstali při těchto mrazech.

Od domu, který nese číslo 481 a na němž je už červenobilá tabulka „Smíchov“ (říká se tomu domu „Šmírárna“, dělávala se tam fermež, teď je tam sklad dřeva a pila firmy brí Kavalírové) se dáme úvozem do prava k vysokému pískovcovému břehu. Leží sníh na zmrzlé zemi, holé šípkové keře, v nich vrabci a kosi. Je možné, že tam nahoře, v dírách, které je vidět už odtud zdola, bydlí lidé?

Byt v otevřené jeskyni.

Bydlí: ze dvou komínů v pískovcové stěně se kouří, dým vystupuje nad zasněženým kopcem, který musíme obejít.

Nejvíce vpravo, u velkého šípku plného vrabců a zmrzlého prádla, je vysoká jeskyně s románským obloukem. Je to podjezd k jednomu z obydlí. Na pískovcovém pilíři, nad vydlabanými obrazy, totemy, výmluvnými koncovkami slov a počátečními písmeny

jmen, je do skály sádrou upevněné zrcátko, dvakrát prasklé. Blízko něho stojí plechový hrnec se zmrzlými mydlinkami. Na balvanu je omotána troska kabátu z anglické látky, s hedvábnou podšívkou. Velký kulatý koš bez dna, kostra dětského kočárku, odloženého po šesti dětech, které bydlily s rodiči v této jeskyni. Teď se o ně máma nemusí starat, přijali je do ústavu.

Ale to je teprve předsíň. Vlastní příbytek je oddělen od předsíně asi metr vysokou přehradou z kamenů, cihel, a místo dveří je tu velký kus plechu. Když jsme tu byli po prvé, nezastali jsme nikoho doma. Ostýchali jsme se porušit zákon cizího příbytku a vstoupit přes práh bez dovolení a za nepřítomnosti domácích lidí. Ale ani dnes jsem v této jeskyni nezastihl nikoho doma a tak jsem byl nucen zákon porušit.

To znamená, že tu nikdo nebydlí, jak uslyšíte. Odsuneme plechovou desku a vstoupíme do tmavé jeskyně. Po pravé ruce, hned u vchodu plotna, na ní několik plechových hrnců, umyvadlo, cedník, rejžák. Blízko plotny dvě pelesti od postele, s čely. Ale postel tu nevidět, marně se rozhlížíme. Na dřevěném stole petrolejová lampička se zrcadlem v držátku, dva porculánové hrníčky, tvrdá, po druhé pečená a dole spálená žemle. Aluminiový hrnek nese stopy lojové polévky starého data. O skálu u plotny se opírá třínohá židle. Potom je tady kufr, několik bot, každá z jiného páru, železné hrnce, kusy šatů a necky, v nichž se z mydlink vy vytvořil silný ledový povlak.

Volali jsme do tmy jeskyně. Ale nic se neozvalo. Teprve teď jsme se trochu rozkoukali. A našli jsme pod stěnou, hned za vchodem po levé ruce, lože. Je to vrchní díl rozbité pohovky, posazené na vrstvu balvanů. Na loži odpočívá příkrývka: starý svrchník, vyžebnaný kdesi na panstvu, a několik hadrů. Tady spí den co den obyvatelé tohoto nejbídnějšího bytu, jaký jste kdy viděli, Jaroslav Novotný a žena, jejíž jméno jsme nemohli zjistit. Není to jeho žena: „Měla muže, ale von šel vod ní pryč, chytla se teda nějakýho jinýho muže. Co dělá von? To vám nemůžu říct. Vona je zaměstnaná v „Širkárně“, to je obecní kuchyně pro děti. Jsou tu dva roky. Spí tu a často i vaří, zvláště von. Kde je teď? Asi někde shání nějaký jídlo.“

Docela otevřená, jen před větrem chráněná jeskyně, kam bez překážky vstupuje vlhko a mráz, byt na samé hranici města Smíchova, byt pro dva lidi, v prosinci roku 1932. Musím sem zavézt pražského primátora. A jiné předáky. Aby nemohli říci, že neviděli, nevěděli.

Čtyři lidé v jedné jeskyňce.

„Tak co? Dou nás fotografovat?“

Přišli jsme teď k obydlí na druhé straně skupiny. Ve skále je zasazena dřevěná deska, v ní malé okénko, nad okénkem ze skály vychází plechový komín se stříškou. V okénku se objevila tvář ženy, která mě a fotografa oslovila hořejší větou.

„Už tady byli páni, jo, podívat se, jak bydlíme a jak se máme, moc se jim to tady líbilo a slíbili nám deky, jenomže ty deky sme eště náhodou neviděli.“

Tak mluví madame Revoluce. Dívá se na nás okénkem a myslí si, že už bychom mohli jít zase o číslo dál. Zahajují vyjednávání, aby otevřela na chvíli okénko a nechala v něm chvíli obličej pro fotografii.

„Jó, abyste to votiskli v Českým Slově a abysme měli vostudu, jak bydlíme. I ne!“

Musíme se spokojit fotografií bez tváře. Nenamítá však nic proti tomu, abychom vlezli dovnitř. Odvazuje

dřevěnou desku s okénkem a odklápí ji. Objevuje se obdélníkový otvor, kterým by se mohutnější předáci dovnitř rozhodně nedostali, tak je malý. Jakmile jsme se dostali dovnitř, přivazuje bohyně domácího krbu dřevěnou desku, aby neuteklo teplo. Vychází z malé plotýnky značky „Rekord“, umístěné hned u vlezni díry po levé ruce. Má ta plotýnka dokonce jednu troubu, ale husu sotva viděla. Je tu teplo a dusno jako v pekle. Představte si vzduch v takové díře, když je vchod ucpan deskou a hadry, okénko z důvodů tepelných uzavřeno a dýchají tu čtyři lidé.

Člověk číslo 1: Paní Kamzíková, paní této sluje, občas posluhuje. Je energická, svěží, úpravná. Ukazuje na člověka číslo 2: Františka Břečku, čtyřiapadesátiletého, bývalého legionáře, kromě toho bývalého zedníka, dlouho už bez zaměstnání.

„Není to můj muž, je to můj druh, já jsem jeho družka, žijeme spolu dobře, akorát na Štědrej den tomu bude sedm let. Jo, sedm let,“ prohlašuje hrdě paní Kamzíková.

Za kamínky „Rekord“, na slámě, přikryto starým perským kobercem, se cosi pohnulo. Je to člověk číslo 3, pan Kaska. Sedmdesát sedm let je mu, byl jim docela cizí, tak se ho nejchudší československý legionář Břečka a jeho družka Kamzíková Maruška ujali a mají ho tady u sebe. Starý Kaska je nemocný, nařiká si na všechno možné.

„Jsem moc nemocnej, rád bych do nějaký nemocnice, ale bez papíru se nikam člověk nedostane, tak jsem napsal o domovský list, ale nechťejí mi ho poslat. To oni si na takový obci dají na čas.“

O půl metru dál stojí člověk číslo 4: Antonín Bém, ze všech nejmladší, asi dvaatřicetiletý, muž hledající marně práci. Stojí u svého lože, taky jen tak dost slabá vrstva slámy na pískovcové zemi. Nikdo z nich si nestěžuje, nenadává. Berou svůj osud s tak příkladnou samozřejmostí a pokorou, jak jen si to mohou přát mravokárci. Ptám se muže číslo 4, co dělá: „Teď nic. Prodával jsem noviny. Teďko už to nejde. Já měl špatnej flek. Kde? Na Národní třídě, tam, co je Platejz. A to je moc vobsazený místo. Stáli jsme tam čtyři na jednom fleku a to je těžká věc. Tak jsem toho radši nechal. Teď nemám nic. Ani žádnou podporu.“ — A jak to tlučete?

„To víte, všelijak. Občas chodím štípat dříví do hospod, že se tam teda člověk nají. K životu víc člověk nepotřebuje. Ano, každý den něco seženu, aspoň maličkost.“

Nachýlen pod obloukem pískovce, který je jedinou ozdobou jeho lože, dívá se do neurčita, očima zvyklýma tmě. Je skoro docela roztrhán, jakoby pokřivený zimou, která čeká za dřevěnou deskou tohoto obydlí. Nikoliv nejhoršího, podle mínění jeho obyvatel. Že je to pravda, poznáte z jejich vyprávění:

„Když pan Kaska vyjde ven, vyžebnat si někam trochu jídla, musím tu hlídat. Lidi by byli štont to vypálit. Jo, to se stalo už několikrát. Proč to vypalují? To já nevím, uličnictví zkrátka.“

Lože legionáře Břečky a jeho družky je po pravé straně vchodu, tři červené staré žíněnky, na podlaze mezi prknem a stěnou jeskyně. Nad ložem visí provaz, na něm několik vypraných límečků, vesta, deštník, šátek na hlavu. V malém výklenku asi metr nad žíněnkami stojí petrolejová lampa. Na začazených stěnách jsou vyryty domácí totemy. Mezi nimi zaujímá význačné místo na jedné straně kříž, na druhé dvakrát probodené srdce s iniciálkami M a K.

Tři lidi v jeskyni, kromě psa.

Nakonec do třetí sluje, která patří také k domu Císařka 116 na Smíchově. Někdy sem přijde listonoš, přinese dopis, podporu, nějaký dokument.

Je uprostřed mezi dvěma obydlími, která jsme už viděli. Uvítá nás velký, zlý vlčák, s vyceněnými zuby. Jsme nelíčeně vděční za to, že je uvázan na důkladném řetěze.

Z díry za psem vylézá zarostlá tvář muže. V modré košili, pod níž jsou zřejmě ještě aspoň dvě rezervní, ve vestě, v roztrhaných kalhotách. Projevujeme přání nahlédnout do jeho obydlí. K tomu je především třeba, aby nějak odstranil psa od vchodu. Bez jeho vůle nikdo práh nepřekročí. Někdy skočí na prsa i hospodyně. Odvazuje vlčáka s řetězu, bere ho za obojek a odchází s ním stranou.

„Musím ho dát od nového roku pojistit, potom at' pokouše koho chce,“ praví hrdý majitel psa a obydlí, Václav Rampach.

Jdu k prahu a snažím se prolézt otvorem. Jsem uvnitř. Světlo zvenčí dopadá jen na kus země u vchodu. Musím se skrčit, prostor je úzký. Trochu se rozhlížím. V malých kulatých kamínkách hoří uhlí. Za nimi rozeznávám obrysy sedící ženy. Rozcuchané vlasy, oči jí blýskají ohněm, něco kouše.

„Osm měsíců tady bydlíme s mužem. Dřív? Měli jsme vůz, tam jsme bydlili. Ale prodala jsem ho. Šiklo se mně koupit jinej, ale neudělala jsem to. Proč? No jo, bydlí se ve voze dobře, ale nechci to, lidi by řekli, že jsme jako cikáni.“

„Co dělá paní Rampachová?“

„Ráno du do města a vrátím se tak ke čtvrtý hodině večer. Hausíruju.“

Teď je vidět o něco líp v tmavé jeskyni. Tady je na kamenech sláma a lože. Válejí se tam hadry, svítí i kousek peřiny. Ale tam uprostřed šedé plochy je něco živého. Něco se hýbe v hadrech a najednou tomu zasvítí očka. Je to dítě. Rád bych je viděl. Máma ho vylovila, postavila na nožičky a mazlí se s ním.

„No, vidíš, Aničko, to je naše Anička, veď!?“

Asi čtrnáctiměsíční slečna Rampachová je statné postavičky, buclatá, červené tvářičky má, když ji přitáhnete k díře, kam ještě sáhá boží světlo. Černé oči a bojovný temperament. Třepe ručkama a vyráží ještě nečleněné zvuky, jako jeskynní člověk před tisíci lety.

Její táta stojí dosud na mrazu s vlčákem, který neztratil vášnivou touhu sežrat aparát na něho namířený a potom fotografa. Díváme se dírou vchodu na zimní krajinu.

„V létě je tady moc krásně,“ říká žena a bere své batolátko do klína ke kamnům. Teprve za postelí a nad ní je vyšší prostor. Skalní stěna je polepena pohlednicemi a uprostřed nich se pohybuje kyvadlo poeticky malovaných hodin.

„Není to tady špatný,“ říká paní, rozhlížeje se s láskou po jeskyni. „Jenomže to tu není bezpečný. Voda prosakuje a skála se drobí. Tuhle spad se stropu velikej balvan na podlahu. Náhodou to nespadlo nikomu na hlavu, vid', Aničko!?“

Vylézáme na světlo.

„Já jsem jako sedlář,“ říká Václav Rampach, od něhož se držíme v uctivé vzdálenosti. „Jenomže není žádná práce. Sem tam něco seženu takhle u sedlářů.“

Přestál v tomto bytě už zimu?

„Jsme tady osm měsíců, ale zimu jsme tu ještě ne-

zažili. Nevím, jak to bude vypadat. Pěkný to asi nebude. To už jinak na světě nejde.“

Zase ta pokora!

Sestupujeme silnicí od jeskyň a brlohů k lidským příbytkům, k domům, vilám, palácům s terasami, schodišti a zahradami. Na nároží u košířské remisy skládají vánoční stromky. V obchodě s módním zbožím rozstavují barevná písmena, skládající nápis „Vánoční prodej“.

Svátky přede dveřmi.

otázky a odpovědi

Proč netiskneme bankovky?

I.

Vážený pane redaktore,

může být názor, že hospodářská činnost by se zvýšila, kdyby stát natiskl určité množství nekrytých státovek. Dovolte mi, abych v „Přítomnosti“ hledal národohospodáře, který by přesvědčujícím způsobem tuto myšlenku popřel. Ale nechť se to stane s náležitým odůvodněním a pokud možno srozumitelně.

Řekněme, že jest u nás $\frac{1}{3}$ lidí trpících nedostatkem, tedy asi 5 milionů. Stát natiskne státovky a bude po dobu jednoho roku dávat každému chudému občanu 100 Kč měsíčně. Tímto způsobem vydal by celkem 6 miliard Kč, tedy tuším stejný obnos, jaký stáhl Rašín při okolkování peněz. Chudá čtyřčlenná rodina dostala by podle tohoto schématu 400 Kč měsíčně. Proti této myšlence se asi namítne, že by měla stejné následky jako tisknutí nekrytých bankovek Rakouskem za války. Avšak uvažme, že jsme v opačné situaci než Rakousko za války. Tehdy byl naprostý nedostatek všech životních a průmyslových potřeb, protože výroba byla ochromena; pracovní síly byly v poli, a válčení spotřebovalo mnoho materiálu. Jest nesporné, že ceny by byly neobyčejně stouply, to jest kupní síla peněz by byla klesla, i kdyby nové nekryté peníze nebyly bývaly vydány. Nedostatek všech potřeb a materiálu musel sám míti za následek stoupnutí cen. Stát novými penězi nutil výrobce k dodávce potřeb pro válčení.

Naproti tomu dnes jsou skladiště plná a výroba, jak známo, může ihned dodat spoustu materiálu. Lidé nemají peněz, aby vyrobený materiál mohli koupiti. Co se stane zlého, když lidem se dá možnost, aby kupovali? Nesmí se prostě říci, že ceny stoupnou z té příčiny jako stoupaly za války. Rašín chtěl mimo jiné stáhnutím peněz, tedy opačným činem než jest vydání nových nekrytých peněz, docílit poklesu cen; jak známo, nezdařilo se to, stejně jako nemusí v našem případě nastati zvýšení cen, když by zvýšená poptávka mohla být jistě ukojena.

V dnešní době, při nadbytku materiálu, dal se očekávat větší pokles cen, než skutečně nastal. Pokles cen, jaký by odpovídal nynějším poměrům, byl zadržen kartely. Tak na př. cena uhlí a zvláště železa drží se na přiměřené výši, neboť smluvené doly a železárny se domnívají, že při poklesu cen nestoupala by spotřeba uhlí a železa o tolik, o kolik by se snížila cena. Vydělaly by méně.

Pokračujeme však v naší myšlence o natištění peněz. Chudý člověk při získání peněz by kupoval potraviny, šatstvo, obuv, zařizoval by domácnost atd. Obchodník by činil objednávky továrnám, zemědělec by kupoval u obchodníka, továrník by vyráběl, zaměstnal dělníky a na všech stranách by nastala oblíbená činnost, známá pod jménem konjunktura. Jest však velice sporné, zdali by ceny citelně stouply.

Připusťme, abychom uvážili všechny možnosti, že ceny by stoupaly. Lidé mající kapitál nutili by se do podnikání a

koupí, aby se hotových peněz zbavili. Veřejným zaměstnancům by se pomohlo při poklesu kupní síly peněz okamžitou úpravou platů, kterou by stát mohl krýt svým vyšším příjmem.

Za války bylo peněz dost, ale nedostatek životních potřeb a materiálu, a nám se vedlo špatně. Dnes máme spoustu materiálu, ale málo peněz, a daří se nám zase špatně. Opatříme si peníze a bude dobře. Proč ne?

V dokonalé úctě
Ing. H.

II.

Vážený pane H.,

bylo by možno odpovědět na Váš dopis pouhým poukazem na zákon, jímž byla zřízena Národní banka. Tento zákon stanoví, že Národní banka má výhradně právo vydávati v Čsl. republice bankovky. Po dobu trvání její výsady nesmí nikdo vydávati platidla jakéhokoliv druhu bez svolení státu a banky. Sám stát zřekl se na tu dobu práva vydávati státopvky. Výsada byla udělena v roce 1920 na 20 let tehdejšímu Bankovnímu úřadu, z něhož v roce 1926 stala se Národní banka československá, a platí tedy až do roku 1940.

Slyším ovšem již předem námitku, že to jest formalism, že každý zákon, tedy i zákon o Národní bance dá se změnit. Kdyby stát, to jest jeho představitel, parlament a vláda, chtěly vydávat peníze, že by mohly prostě zákon změnit a nebo vykonat mocenský tlak na Národní banku. Nevěřím, že by se to podařilo, neboť Národní banka přísně strážá její autonomii.

Budíž dovoleno vyslovit také pochybnost, že by v tomto Národním shromáždění bylo možno prosadit podobnou změnu zákona. Ale nadto je třeba zdůrazniti, že ustanovení o autonomii Národní banky má svůj hluboký smysl, především v tom, že brání použít instrumentu, jímž Národní banka je, k lehkomyšlnému vydávání peněz, právě asi tím způsobem, jak si to ráce představovat. Ostatně stát sám zavřel si dveře v tom směru nejen smlouvou s Národní bankou, ale i ustanovením zákona, podle něhož banka nesmí poskytovat úvěr státu, státním úřadům a státním ústavům ať přímo či nepřímě. Jestliže se stát stane přechodně dlužníkem banky tím, že při obstarávání různých peněžních převodů stane se jeho účet pasivní, pak předpisuje zákon, že dlužný zůstatek musí býti vyrovnán nejdéle do týdne po měsíční uzávěrce.

Bylo by možno pustiti se do rozpravy, nejde-li autonomie Národní banky příliš daleko. Vidíme, že již tehdy, když se Bankovní úřad ministerstva financí přetvářel na Národní banku československou, byly teoretické námitky proti tomu, aby stát vydával tak důležitou věc, jako je emise peněz ze svých rukou a svěřoval ji sboru lidí, na který nemůže vykonávatí přímého vlivu leč vládním komisařem v mezích jeho zákonných oprávnění. Víme, že v poslední době vyskytují se rozhodné hlasy pro opětné zestátnění cedulových ústavů. Tak na příklad v Anglii, kde měnové otázky se přetřásají s otevřeností a upřímností, které by se u nás kdekdo hrozil. jest velmi silné hnutí pro to, aby Anglická banka byla postavena přímo pod státní vliv a poslední kongres Labour Party přijal v tom směru program úplně jasný. Ale na druhé straně nelze neuznat, že ustanovení o autonomii Národní banky jest zárukou hospodárnosti při vydávání peněz a nemožnost prostě si peníze natisknout nutí stát k největší úspornosti. Máme právě nyní ve vyrovnaném rozpočtu plod tohoto úsilí, o jehož dobrých stránkách slyšíme a čteme v těchto dnech až příliš.

Pokud se týče dalšího obsahu Vašeho dopisu sám jistě nevěřím, že by se pomohlo, kdyby stát pěti milionům lidí dával měsíčně 100 Kč. Kdyby stát chtěl sáhnout k prostředkům, jaké navrhuje, měl by mnoho jiných způsobů než tento primitivní způsob dobročinnosti. Máme nyní přes 600.000 ne-

zaměstnaných, které musí stát živiti. Snižujeme platy státních zaměstnanců, čehož kdyby se otázka řešila prostým natištěním peněz nebylo by třeba. Konečně nemáme peněz na investice, jež by byly jistě mnohem vhodnější formou vnucování nových peněz do oběhu než prostým rozdáním 6 miliard. Nemusíme snad rozvádět, že tento způsob by byl nevhodnější, že všech forem chtěného rozšiřování oběhu. Sám připouštíte možnost inflačního vzestupu cen a dáváte tím největší zbraň odpůrcům jakéhokoli plánovitěho rozmnožování oběhu a záměrněho tvoření kupní síly, jež by odpovídalo vzrůstu výroby.

A přece v poslední době jsou tyto věci nejen předmětem vážných úvah vynikajících národních hospodářů, ale i prakticky se zkouší v rozměrech opravdu úctyhodných. Anglický odklon od zlaté měny byl slibem čehosi podobného, ale uvázl z důvodů, o nichž není docela jasno, byly-li v kontroverzi mezi státní politikou anglickou a opatrností Anglické banky, která se spokojila poklesem kursu šterlinkové libry a tím vytvořenou přímou pro anglický vývoz, aniž šla do dalších důsledků. Mnohem dále šlo se v tom směru v Americe, kde se přímo vnucovaly peníze do hospodářského života, zase se to nepodařilo, snad proto, že cesty, kterými tyto peníze šly, nevedly přímo do spotřeby, nýbrž k udržení ohrožených bank a k povzbuzení bursovní spekulace. Ale odpůrci měnové politiky, která by nebyla jen ukazovatelem hospodářských poměrů, ale záměrnou politikou povzbuzování či brzdění hospodářského života, poukazují na praktický nezdar těchto pokusů a odbývají tím všechny teoretické úvahy protivníků, kteří však se hlásí znovu a znovu. V poslední době vystoupil v Německu prezident říšského statistického úřadu Wage-mann, který rovněž navrhuje, aby hospodářský život se oživil rozšířením oběhu, při čemž soudí, že rozšíření oběhu by mohlo se umožniti krytím státními papíry, což prakticky znamená, že by cedulová banka nakupovala státní papíry a tím utvořila nové úvěrové možnosti pro stát. Profesor Wage-mann tvrdí, že tato emise bankovek neměla by inflační charakter, to jest nezpůsobila by neúměrný vzestup cen, z toho důvodu, že jsou pohotově v továrnách veliké zásoby zboží, kterými by se lehko uhradila vzrůstající potřeba. Budíž mě dovoleno jíti dále v tom směru a tvrditi, že vedle pohotových zásob je zde v záloze ještě nesmírná nyní nevyužitá výrobní schopnost, která by velmi citlivě reagovala na každý cenový vzestup, takže nabídkou nově vyrobeného zboží by jakýkoliv vzestup cen zabrzdila a zastavila.

Ale ovšem, jde o přesně ohraničené rozmnožení oběhu k účelům, které lze hospodářsky odůvodnit. Váš návrh naopak znamená tvoření kupní síly bez jakékoli protihodnoty a proto má ráz oné nebezpečné inflace, již se hrozíme. Namítete-li, že i Vy ohraničujete emisi asi 6 miliardami, pak lze vyslovit odůvodněnou pochybnost, že by tuto hranici, stanovenou ostatně zcela nahodile, bylo možno dodržet. Což lze předem věděti, jakou silou se lavina povalí a kdy se zastaví. Vy se domníváte, že vzestup cen, který by vynikl v krajním (pro Vás) případě, by byl jen zdravý a prospěšný. Tento úsudek jest klamný, neboť po zastavení tohoto cenového pohybu, který by nemohl přece jíti do nekonečna, bychom museli prodělati novou, tím horší krizi, jakou prožíváme dnes.

Ideálem jest nikoliv vzestup cen, ale ustálení určité cenové hladiny. To jest také cílem všech odpovědných národohospodářů, kteří jako Vy vidí vady nynější soustavy měnové, a uvažují o možnosti nahradit ji soustavou jinou.

Odpůrci podobné měnové politiky však tvrdí, že lidské schopnosti nejsou dostatečné, aby ovládly nástroj tak jemný, jako je měna, jejímž nejlepším regulátorem prý jest a zůstane zlato. Přehlížejí špatné zkušenosti, které jsme právě udělali, a jež formulujete na konci svého dopisu, jako nouzi

z přebytku. Dovolte, abych to učinil rovněž, asi takto: Nikdy nebylo lidstvo bohatší, do opravdy bohatší na výrobní prostředky a zboží, než je dnes. Ale od tohoto bohatství dělí nás zlatá brána. Otázka jest, jak tuto zlatou bránu otevřít a nepoškodit při tom to, co se za ní skrývá. Ale zde přecházíme na velmi rozsáhlé pole spleťtých hospodářských a sociálních otázek, jež nakonec soustředí se v problému lepší organizace výroby a distribuce. Potom můžeme rozdělit lidi na dva tábory, předpokládající ovšem určitou objektivitu a sobeckou nepodjatost, které se však sotva budou moci zbavit to, kteří dnes v největší míře výrobní prostředky ovládají: na pesimisty, kteří nevěří v lidskou schopnost regulovat výrobu a distribuci podle potřeby, daných možností a z rozumné úvahy a přenechávají proto automatickou regulaci snaze po zisku a zlatu, a na optimisty, kteří věříce v lidský pokrok nejen po stránce technické, hledají usilovně prostředky, jimiž by se promítl v životní úrovni nejširších vrstev, jsouce přesvědčeni, že to jest jediný bezpečný základ rozvoje hospodářství. Ti pak nedají se odradit ani praktickým nezdarem dosavadních pokusů, ani odbytím různých teoretických návrhů, ale budou se snažiti, aby měna stala se nástrojem a nikoliv ovladatelem lidstva.

E. V.

dopisy

Úpadek agrárních družstev

Velevážený pane redaktore!

Četl jsem dopis pana JUDra L. Feierabenda, vrchního ředitele Kooperativy, uveřejněný v č. 49 „Přítomnosti“, a chtěl bych odpověděti hlavně na předposlední odstavec tohoto dopisu, kde se mluví o hospodářských družstvech skladištních.

Hospodářská družstva obstarávají sice svým členům-zemědělcům nákup hospodářských potřeb a odbyt zemědělských výrobků, avšak za značného přispění vládních činitelů. Tyto příspěvky nebo subvence nedostávají hospodářská družstva, jak p. JUDr. Feierabend píše, jenom sem a tam na stavbu obilních skladišť nebo na čistící strojní zařízení, nýbrž, jak všeobecně známo, i na schodky vzniklé vinou špatné prodejní kalkulace zemědělských výrobků a špatného hospodářství vedoucích sil. Z čeho by se pak kryly ty nesčetné zpronevěry u hospodářských družstev, o kterých tak často čteme v denním tisku? Z čeho by se pak kryly ty veliké ztráty, vzniklé tím způsobem, že bylo nakoupeno obilí (na př. ječmen) za dosti vysoké ceny a pak, když ceny klesly, bylo nutno toto obilí prodati se ztrátou? Uvádím tento konkrétní případ:

Jistá větší hospodářská družstva v ječmenářském kraji uskladňovala ve svých skladištích loňského roku na rozkaz Kooperativy po 50—70 vagonch ječmene na vývoz, o který se měla postarat Kooperativa. Tento ječmen byl nakoupen až za Kč 140.— za 1 q a následkem stále klesající tendence, která trvala až do května letošního roku, byl tentýž ječmen na pražské plodinové burse prodáván hosp. družstvy a sice prostřednictvím pražských vývozců za Kč 100 za 1 q. Utrpělo tedy takové družstvo při uskladnění množství asi 50 vagonů až 200.000 Kč škody nehledě k režii a ztrátě na úrocích. Z čeho byly tedy tyto ztráty hrazeny?

Uvádím namátkou jen tento způsob obchodování Kooperativy, ale mohl bych podobných případů uvésti více.

Snad by někdo mohl namítnouti, že toto je risiko obchodování. Pan JUDr. Feierabend uvádí, že Kooperativa, resp. její hospodářská družstva, konkurují volně, t. j. s ostatními obilními obchodníky, bez jakéhokoliv přispění vládních činitelů o větší oblibu venkovského lidu. Avšak žádný z těchto obchodníků si nemůže dovoliti obchodovati takovým způsobem, jak obchoduje Kooperativa, poněvadž ví, že za ním nestojí vládní činitelé, kteří by jeho ztráty kryli subvencemi. A pochybuji, že by si to dovolila Kooperativa sama, kdyby věděla, že jí vláda více na její ztráty žádných subvencí neposkytne. Tito obchodníci musí platiti značné daně, jež družstva vůbec neplatí, neboť kdyby je platila aniž by dostávala subvence, musela by jejich obchodní činnost býti již dávno likvidována.

Chtěl bych říci ještě několik slov o t. zv. intervenčním fondu. Pan JUDr. Feierabend píše, že hospodářská družstva poskytují rolnictvu výhodné ceny za zemědělské plodiny. Jak je všeobecně známo, obdržela Kooperativa nejprve 10 milionů Kč a pak dalších asi 20 milionů Kč od státu na intervenční fond, t. j. aby udržovala cenu žita nad 100 Kč za 1 q. a tak zajistila rolnictvu docílení vyšších cen. Na pražské plodinové burse kupují mlynáři a obchodníci obilím žita za 85 až 90 Kč za 1 q, podle kvality a polohy stanice. Co však je na věci podivné, že za tytéž nízké ceny kupují žito od rolníků i hospodářská družstva, ačkoliv Kooperativa udává rolnictvu v denním tisku jako úřední záznam cenu 100 až 108 Kč za 1 q koupeného žita. Kde jsou tedy ty výhodné ceny, které Kooperativa poskytuje rolnictvu a na jejichž udržení obdržela intervenční fond ve výši 30 milionů Kč? Je zřejmo, že z intervenčního fondu, který byl určen ve prospěch rolnictva, nemá rolnictvo nejmenšího užítku. K jakým tedy účelům se intervenčního fondu použilo? A. R.

obchodník obilím.

Pomoc!

Praha, 12. prosince 1932.

Pane redaktore,

dostávám poštu i telefonem řadu radostných zpráv: lidé se na mě obracejí s dotazem, kam mají poslat peníze pro lidi, o nichž jsem psal v prvním článku ze života pražské periferie. Hlásí se lidé bohatí, i lidé, kteří sami mnoho nemají.

Bez výjimky všichni se ptají, jestli je to opravdu takové, jak píšu. Ujišťuji je, že není ani slovo překreslené. Spíše mi všelicos z celkového obrazu bídy vypadne.

Jednotlivci i skupiny lidí začínají poslat peníze, dělají sbírky. Mazancovi z jionické kolonie č. 90 budou mít hezkého Ježíška a vánoce. Ale jsou tu i jiní, na které nesmíme zapomenout. Proto by snad bylo nejvhodnější, kdyby dárci posílali peníze do administrace „Přítomnosti“, kde bychom je rozdělili a před svátky rozdali nejpotřebnějším. Čímž nechci nikoho zrazovat od toho, aby poslal peníze přímo. Adresy jsou přesné a úplné.

Váš

Franta Kocourek.

Smích nového Ruska!

MICHAL ZOŠČENKO ŠIBALGRYŠKA

přeložil JOSEF DÝMA - Thomas Mann píše nakladateli: ... „poznal jsem v něm literárního komika prvního řádu. Nikdy jsem se ruskému humoru tak nesmál, jako těmto povídkám...“ Kč 16.- brož., Kč 26.- váz. U knihkupců neb v nakladatelství ADOLF SYNEK, PRAHA VII, 985

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

Je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágnier. Brno-Česká 16.

nové knihy

Čapkův *Zahradníkův rok* vyšel nedávno v nakladatelství Cassiererové v Berlíně a měl na první ráz úspěch přímo sensační. Asi 30 velkých časopisů otisklo výňatky, celé další desítky listů přinesly nadšené kritiky. Otiskujeme zde posudek, který napsal pro *Vossische Zeitung* spisovatel *Hans Fallada*, známý autor knihy „*Kleiner Mann, was nun?*“

Kus oblohy

Karel Čapek: Zahradníkův rok. Smím-li se odvážiti udělat diagnosu, není tenhle Čapek žádný venkovský zahradník, nýbrž městský, vlastně předměstský zahradník, zahradník mezi altánky a domečky na dlážděné ulici. Také není zahradníkem pěstujícím zeleninu — s pohrdáním mluví o dřevnatých kedlubnách a zbytečném množství mrkve, která činí stůl zahradníkův tak monotonním — také není žádným sadařem, ani žádným pěstitelem léčivých bylin nebo nějakým velkozahradníkem; tím vším není, nýbrž zahradníkem pěstujícím květiny, tím je. A to vypadá takto:

Dnes 30. března, o desáté hodině dopoledne se za mémi zády rozevřel první kvítek forsythie. Tři dni jsem hlídal její největší puk, podobný zlaté lusce, abych nepropásl tento dějinný okamžik; došlo k němu, zatím co jsem se díval na oblohu, bude-li pršet.

Je to tedy muž, který má svého koníčka, svoji slabůstku, a to je právě to právě v době, kdy se každý zachraňuje tím, že si sedlá nějakého koníčka, otěže uchopí a odcválá aniž by se díval na pravo či na levo.

Lze si také představit, že by se tento koníček mohl jmenovat poštovní známky, nebo dýmky, nebo canoe, nebo morová nákaza sbírání autogramů, ale Čapkův koníček je pěstování květin a to ho povyšuje nade všechny koně. Má co činit s přírodou, se zemí, s růstem a prospíváním, hojnost a plodnost půdy jsou sdílné, jde to zvesela a nadějně, neboť vždy budou květy a dobrý růst, i papír a tiskařská černá pramení z plodnosti země. Něco rabellaisovského zazní, když Čapek zpívá o své skalce:

Ale co vám budu povídat, kdo si nevyplal ty všelijaké miniaturní zvonečky, lomikameny, silénky, rozrazily, pisečnice, draby a iberisy a tořice a plaménky (a dujas a trýzel a netřesky a rozchodníky) a levanduli a mochnu a sasanku a rmen a huseník (a šater a edrajanthus a různé mateřídoušky) (a iris pumila a olympskou třezalku a oranžový jestřábník a devaterník a hořec a rožec a trávničku a linarii), (nezapomínejme ovšem na *aster alpinus*, plazivý pelyněk, *erinus*, pryšec, *myalici* a *erodium* a *hutchinsii* a *pyronychii* a *thlaspi* a *aethionema*, aniž ovšem na *hledík*, *kocianek* a nespočetné jiné překrásné kvítky, jako je na příklad *petrocatis*, *lithospermum*, *astragalus* a jiné méně důležité, jako jsou *prvosienky*, *horské fialky* a jiné), tedy kdo si nevyplal tyto květinky, nepočítaje mnoho jiných (z nichž uvádím aspoň *onosma*, *acaenu*, *čapí nůsek*, *bahii* a *saginu* a *cherleroi*), ten ať nemluví o všech krásách světa; neboť neviděl to nejlíbeznější, co ta drsná země v jakési chvilce rozněžnění (jež trvala jen několik set tisíc let) stvořila. Kdybyste viděli takový polštářek *dianthu Musalae*, posetý nejrůznějším kvítky, jaké kdy . . .

Ne, vzdávám se. Kdyby šlo po mém citoval bych stránku za stránkou z této knihy, která je jedna z nejradostnějších a nejopravdovějších knih, s nimiž jsem se kdy seznámil. Jen ještě slůvko o tom, že to není kniha jen pro ty, kdož mají zahrádku (tito se zde shledávají se všemi svými radostmi i útrapami), ale hlavně kniha pro ony, kteří zahrádek nemají. Naleznou zde kus oblohy. A kus země. A vše co mezi tím vším roste, kvete, zvrhá se, nese ovoce. Nenaleznete zde žádný pokyn co máte anebo nemáte podniknouti v nějaké zahrádce, nic o tom jak se zakládá pařeniště a jak se vysazují macešky, ale nalezne zde vše o radosti té pravé, hluboké radosti, kterou zanechala zahrádka v jednom srdci. A to, že přece pravý zahradník není člověk, který pěstuje květiny, nýbrž muž, který obdělává půdu. Je to bytost, která se hrabe v zemi a nám čumilům přenechává pohled na to, co jest nad ní. Buduje svůj pomník na kompostu. Kdyby přišel do rajské zahrady protáhl by nos, větře a opojen by řekl: „*Panečku, to je humus*“. Přestávám citovat. Konečně obsahuje tato kniha roztomilé kresbičky.

České vydání knihy

KARLA ČAPKA

Zahradníkův rok

s obrázky Josefa Čapka

vydal

FR. BOROŮVÝ

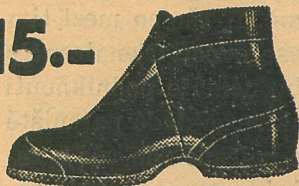
NAKLADATELSTVÍ-PRAHA

Má 160 stran. Brož. Kč 24·-
váz. Kč 39·-. Zvláštní vydání
na lepším papíře číslováno a
aut. podepsáno brož. Kč 60·-
U K N I H K U P C Ů

K Vánočním Botám

Obuv jako dárek způsobí radost a užitek

15.-

Černé lakované celogumové přezuvky s teplou podšívkou. Č. 23-26 Kč 15, č. 27-34 Kč 19.-

15.-

Čís. 23-26 Meltonky s gumovou podešví. Čís. 27-34 Kč 19.- dámské Kč 29.-, pánské Kč 39.-

19.-

Čís. 19-26. Dětské zdobené meltonky s koženou podešví. Čís. 27-34 Kč 29.- S. 164

19.-

Čís. 27-34. Pevné botky se silnou gumovou podešví. Čís. 35-38 Kč 29.-

Dětské punčochy: pevné bavlněné Kč 2.-, 3.- a Kč 4.-, teplé vlněné Kč 4.-, 6.- a 9.-, do „Jenerálek“ Kč 3.- a 4.-

ŠESTÝ SEŠIT

PEROUTKOVY

velké monografie

**BUDOVÁNÍ
STÁTU**

právě vyšel. Obsahuje tyto kapitoly:

Slovensko ožívá

Záhadný den

Po deklaraci

Povalení Mariánského sloupu

Němečtí vůdci u

Národního výboru

FR. BOROVÝ

nakladatelství

Praha, Národní 18

Dodá každý knihkupec